

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SOCIALINĖS PEDAGOGIKOS IR PSICHOLOGIJOS KATEDRA

Specialiosios pedagogikos magistrantūros studijų programa

Indrė Skeivienė

**SOCIOEDUKACINĖS PAGALBOS TEIKIMO REEMIGRACIJĄ
PATYRUSIEMS VAIKAMS SUBJEKTYVŪS VERTINIMAI**

Magistro darbas

*Magistro darbo vadovas
lekt. dr. Kristina Rūdytė*

Šiauliai, 2013

Turinys

Magistro darbo santrauka	3
Įvadas.....	4
1 skyrius. SOCIOEDUKACINĖ PAGALBA REEMIGRACIJĄ PATYRUSIEMS VAIKAMS.....	8
1.1. Reemigraciją patyrusių vaikų socioedukacinės problemos mokykloje.....	8
1.2. Socioedukacinės pagalbos samprata.....	10
1.3. Socioedukacinės pagalbos teikimo bendrojo lavinimo mokykloje reglamentavimas	12
1.4. Socialinio pedagogo funkcijos teikiant socioedukacinę pagalbą reemigraciją patyrusiems vaikams.....	15
1.5. Mokyklos bendruomenės ir vaiko tėvų vaidmuo socioedukacinės pagalbos teikimo procese	19
1.6. Socioedukacinės pagalbos teikimo formos ir metodai	22
2 skyrius. SOCIOEDUKACINĖS PAGALBOS, TEIKIAMOS REEMIGRACIJĄ PATYRUSIEMS VAIKAMS, KOKYBINIS TYRIMAS.....	27
2.1. Tyrimo metodika	27
2.2. Tyrimo imtis	29
2.3. Reemigraciją patyrusių vaikų socioedukacinės problemos ir jų raiška.....	31
2.4. Socioedukacinės pagalbos reemigraciją patyrusiems vaikams organizavimo/teikimo procesas ir jo efektyvumas	42
Išvados	49
Rekomendacijos	51
Literatūra	52
Summary	56
PRIEDAI	57

Magistro darbo santrauka

Magistro darbe atlikta teorinė mokslinės literatūros analizė apie reemigraciją patyrusių vaikų socioedukacines problemas mokykloje, socioedukacinės pagalbos organizavimą reemigraciją patyrusiems vaikams, socialinio pedagogo funkcijas teikiant socioedukacinę pagalbą bendrojo lavinimo mokykloje, socioedukacinės pagalbos reemigraciją patyrusiems vaikų teikimo kryptis, formas ir metodus.

Interviu apklausos metodo pagalba buvo atliktas kokybinis tyrimas, kurio tikslas – išanalizuoti kaip vertina socioedukacinės pagalbos teikimą Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose socialiniai pedagogai, reemigrantai vaikai ir reemigrantų vaikų tėvai.

Atlikta kokybinė turinio analizė. Tyrime dalyvavo 6 - Mažeikių miesto bendrojo lavinimo mokyklose dirbantys socialiniai pedagogai, 6 - Mažeikių miesto bendrojo lavinimo mokyklose besimokantys vaikai reemigrantai ir 6 - vaikų reemigrantų tėvai.

Empirinėje dalyje nagrinėjamos iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusių vaikų socioedukacinės problemos ir jų raiška, Socioedukacinės pagalbos iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams organizavimo/teikimo procesas ir jo efektyvumas bei jo vertinimas: socialinių pedagogų, vaikų reemigrantų ir vaikų reemigrantų tėvų požiūriu.

Tyrimu nustatyta, kad reemigraciją patyrę vaikai Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose patiria mokymosi, adaptacijos, elgesio ir emocinių problemų. Socialiniai pedagogai, reemigraciją patyrę vaikai ir jų tėvai mano, kad mokykla nėra visiškai pasirengusios priimti vaikus reemigrantus. Socialiniai pedagogai, reemigraciją patyrę vaikai ir jų tėvai) skirtingai vertina socioedukacinės pagalbos teikimą. Nustatyta, kad esminiai socioedukacinės pagalbos teikimo bendrojo lavinimo mokyklose trukdžiai: reemigrantų vaikų tėvų nenoras bendradarbiauti socioedukacinės pagalbos teikimo procese, reemigraciją patyrusių vaikų ir pedagogų bendradarbiavimo problemos, bendrojo lavinimo mokyklų nepasirengimas priimti vaikus reemigrantus.

Esminiai žodžiai: reemigraciją patyrę vaikai, socialinės-edukacinės problemos, socioedukacinė pagalba.

Ivadas

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas. Šalies socialiniai - ekonominiai pokyčiai pastaraisiais metais paskatino sparčią Lietuvos piliečių migraciją į užsienio šalis. Emigraciją sąlygoja gana daug priežasčių: žmogaus siekis pažinti, tobulintis, atrasti naujas savęs realizavimo galimybes (Butvilas, Butvilienė, Kuginytė-Arlauskienė, 2011).

Emigracija, kaip socialinis reiškinys, vertinamas nevienareikšmiškai. Emigrantui ir jo šeimai ji atveria geresnes materialines galimybes, tačiau emigruodami tėvai dažnai išsiveža ir savo vaikus, kurie mokslus tęsia užsienio šalyse ir yra priversti adaptuotis svečios šalies ugdymo sistemoje. Remiantis 2011-2012 metų migracijos departamento duomenimis, pastaruoju metu nemažai Lietuvos piliečių grįžta gyventi į etninę tėvynę - reemigruoja. Kartu su tėvais grįžta ir mokyklinio amžiaus vaikai (reemigrantai), kurie tęsdami mokslus bendrojo lavinimo įstaigose susiduria su įvairiomis socioedukacinėmis problemomis. Reemigrantų vaikai yra gimę, augę, ikimokyklinės įstaigas ar/ir pradinės mokyklas lankę užsienio šalyje - kitoje kultūrinėje aplinkoje. Grįžimas į Lietuvą jiems reiškia prisitaikymą prie „naujos“ kultūros, naujos socialinės-edukacinės aplinkos.

Vaikų reemigrantų adaptacija mokykloje palyginti naujas reiškinys, todėl gilesnių mokslinių įžvalgų šia tema stokojama. Iš užsienio šalių į Lietuvą sugrįžusių vaikų-ugdymo ypatumus, integracijos į Lietuvos švietimo aplinką patirtis analizavo mokslininkai Ruškus ir Kuzmickaitė (2008), Lukočiūtė, Mažeikis, Mickutė (2009). Tyrimo rezultatai atskleidė, kad vaikai, grįžę į Lietuvą, patiria ne tik psichologinių ar socialinių, tačiau ir mokymosi sunkumų (Ruškus, Kuzmickaitė, 2008; Lukočiūtė, Mažeikis, Mickutė, 2009). Vosylienė (2008) tyrusi mokinių, grįžusių iš užsienio, patirtis adaptuojantis bendrojo lavinimo mokykloje, teigia, jog vaikai patiria teigiamus (nauji santykiai, geras priėmimas) ir neigiamus išgyvenimus (mokymosi, adaptacijos sunkumai).

Iš užsienio mokslininkų, nagrinėjusių reemigrantų vaikų problemas paminėtini Suomijos mokslininkai Vuorenkoski, Kuure, Moilanen (2000), kurie tyrė grįžusių iš Švedijos suomių vaikų asmenine patirtimi adaptuojantis Suomijos mokykloje. Tyrimų rezultatai atskleidė, kad pagrindinės reemigraciją patyrusių vaikų problemos siejasi su gimtosios kalbos įsisavinimu, dalykinės sistemos skirtumais ir dėstymo metodais.

Mokslinė problema. Lietuvos ir užsienio mokslininkų tyrimai (J.Ruškaus (2008); J.J.Ruškaus ir D. Kuzmickaitės (2008); L. Rupšienės ir R. Kučinskienės (2006); A. Vosylienės (2008); E. Perelstein (2005); L. Vuorenkoski, O. Kuure, I. Moilanen (2000)) rodo, kad reemigraciją patyrę vaikai bendrojo lavinimo mokykloje susiduria su įvairaus pobūdžio

problemomis. Nors socialinės-educacinės pagalbos teikimas mokykloje, reglamentuotas, pažymėtina, jog teikiant pagalbą¹ reemigraciją patyrusiems vaikams nepakanka vadovautis tik bendraisiais principais, kryptimis ir pan. Pagalba reemigraciją patyrusiems vaikams turėtų būti specifinė, kadangi ir problemos tam tikra prasme yra specifinės/naujos. Mokslinę problemą patikslina šie tyrimo klausimai: su kokiomis problemomis susiduria reemigraciją patyrę vaikai Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose? Kaip organizuojama ir teikiama socioeducacinė pagalba iš užsienio į Lietuvą sugrįžusiems vaikams? Kaip teikiama pagalbą vertina reemigraciją patyrę vaikai, jų tėvai ir pagalbą teikiantys socialiniai pedagogai?

Tyrimo objektas – subjektyvūs socioeducacinės pagalbos teikimo reemigraciją patyrusiems vaikams vertinimai.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti socioeducacinės pagalbos teikimo reemigraciją patyrusiems vaikams subjektyvius vertinimus.

Uždaviniai:

1. Teoriniu aspektu išanalizuoti reemigrantų vaikų patiriamas socioeducacines problemas Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose;
2. Nustatyti Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų pasiruošimą priimti reemigrantus vaikus ir teikti jiems reikiamą socioeducacinę pagalbą;
3. Atskleisti socialinių pedagogų, reemigraciją patyrusių vaikų ir jų tėvų nuomones, apie bendrojo lavinimo mokyklose teikiamos socioeducacinės pagalbos pakankamumą;
4. Identifikuoti veiksnius, trukdančius vaikams reemigrantams efektyviau teikti socioeducacinę pagalbą;
5. Numatyti socialinio pedagogo vykdomos socioeducacinės pagalbos reemigrantams vaikams bendro lavinimo mokykloje gerinimo galimybes.

Tyrimo metodologija ir metodai.

Empiriniam tyrimui atlikti taikytas kokybinio tyrimo metodas, įgalina tyrėją įvairiapusiškai pažvelgti į tiriamą problemą (šiuo atveju - įgalino atskleisti kaip teikiama socioeducacinė pagalba vertina reemigraciją patyrę vaikai jų tėvai ir socialiniai pedagogai) per unikalią žmogaus patirtį apie tiriamąjį reiškinį bei yra labiau orientuotas į tiriamojo proceso analizę. Kokybinis, aprašomojo tipo tyrimas modeliuojamas ir atliekamas remiantis Creswel, (2002), Kardelio (2002), Bitino (2006, 2007) mokslinio tyrimo organizavimo aspektais. Kokybinio tyrimo metodas privalumas tas, kad jis yra lankstus, leidžia greitai prisitaikyti prie tyrimo situacijos.

¹ Vaiko teisių konvencija (2001); Lietuvos Respublikos Konstitucija (toliau – LR) (1992); LR Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymu (2011); Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymu (2007); Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašu (2011); Bendraisiais socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatais (2004) ir kt. teisės aktais.

Tyrimo metu buvo pasirinkti metodai, leidžiantys sužinoti tyrimo dalyvių patirtis. Viso tyrimo metu siekiama išlaikyti kompleksškumą, individualumą, nuoseklumą.

1. Mokslinės literatūros analizė;
2. Dokumentų (teisės aktų, švietimo dokumentų) analizė;
3. Pusiau struktūruotas interviu .
4. Kokybinė turinio analizė;

Tyrimo dalyviai. Tyrime dalyvavo 6 Mažeikių miesto bendrojo lavinimo mokyklų socialiniai pedagogai; 6 - iš užsienio į Lietuvą sugrįžę ir mokslus tęsiantys Mažeikių miesto bendrojo lavinimo mokyklose vaikai; 6 - iš užsienio į Lietuvą sugrįžusių ir mokslus tęsiančių Mažeikių miesto bendrojo lavinimo mokyklose vaikų tėvai.

Magistro darbo struktūra. Ši magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, 2 skyriai, išvados, rekomendacijos, naudotos literatūros sąrašas (59 šaltiniai), summary, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 12 lentelių. Prieduose pateikiamas tyrimo instrumentas - interviu klausimynai (socialiniams pedagogams; reemigrantams vaikams ir reemigrantų vaikų tėvams). Darbo apimtis – 56 lapai.

Pagrindinės sąvokos

Adaptacija – žmogaus prisitaikymas prie kintančių ar naujų socialinių, ekonominių, gamtinių gyvenimo sąlygų (Tarptautinių žodžių žodynas, 2008).

Emigrantas – asmuo, išsikėlęs gyventi iš vieno krašto į kitą, išeivis. (Lietuvių kalbos didysis žodynas, 2005).

Išlyginamoji klasė – klasė, sudaryta iš mokinių, nutraukusių mokymąsi ar nesimokiusių kai kurių bendrojo ugdymo dalykų (Bendrosios ugdymo programos 2011-2013).

Laikinoji grupė – mokinių grupė dalykui pagal modulį mokytis, diferencijuotai mokytis dalyko ar mokymosi (Bendrosios ugdymo programos 2011-2013).

Kultūrinis šokas – reiškinys, sukeltas nerimo, atsirandantis individui netekus įprastos aplinkos ir pažįstamų socialinių ryšių (Vosylienė, 2008).

Mokyklos ugdymo planas – mokykloje vykdomų ugdymo programų įgyvendinimo aprašas, parengtas vadovaujantis Bendraisiais ugdymo planais (Bendrosios ugdymo programos 2011-2013)

Pamoka – pagrindinė nustatytos trukmės nepertraukiamo mokymosi organizavimo forma (Bendrosios ugdymo programos 2011-2013)

Specialioji pamoka – pamoka mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, skirta įgimties ar įgyties sutrikimams kompensuoti, išskirtiniams asmens gabumams ugdyti (Bendrosios ugdymo programos 2011-2013).

Reemigracija – grįžimas į tėvynę nuolatiniam gyvenimui po keleto užsienyje pragyventų metų (Vosylienė, 2008).

1 skyrius. SOCIOEDUKACINĖ PAGALBA REEMIGRACIJĄ PATYRUSIEMS VAIKAMS

1.1. Reemigraciją patyrusių vaikų socioedukacinės problemos mokykloje

Mokinių, grįžimas iš užsienio į bendrojo lavinimo mokyklas, yra naujas, Lietuvos mokslininkų dar mažai tyrinėtas socialinis-edukacinis reiškinys (Vosyliienė, 2008).

Mokslininkų (Vuorenkoski, Kuure, Moilanen, 2000) teigimu, emigraciją ir reemigraciją sieja vienas bendras bruožas. Išvykimas į kitą šalį arba grįžimas į gimtąją šalį, nepriklausomai nuo tikslų, reiškia neišvengiamą susidūrimą su nauja kultūra arba pasikeitusia kultūra. Atsidūrę svetimose kultūrinėse terpėse emigrantai privalo išmokti prisitaikyti prie svietimos aplinkos, kur žmonių kalba, papročiai ir visuomeniniai santykiai ryškiai skiriasi nuo aplinkos, iš kurios jie atvyko. Visi atvykusieji į svetimą šalį patiria kultūrinį šoką, o sugrįžę į gimtąją kultūrą (reemigravę) patiria sugrįžimo kultūrinį šoką, nes tiek gimtoji socialinė aplinka, tiek fizinė aplinka, o taip pat ir asmuo per nebuvimo laiką pasikeičia.

Reemigracijos proceso metu mokyklinio amžiaus vaikai, kurie yra gimę Lietuvoje, susiduria su jiems neįprasta ir dažnai problematiška situacija. Sprendimas grįžti į gimtąją šalį dažniausiai nėra jų pačių, o tėvų sprendimas, todėl vaikai atsiduria dviprasmiškose situacijose. Jie palieka jau svečioje šalyje įprastas ugdymo ir kalbines aplinkas, turi iš naujo integruotis į lietuviškas ugdymo bei kalbines aplinkas (Ruškus, 2008). Akivaizdu, kad toks persikėlimas daro įtaką vaiko emocijoms, psichikai, elgesiui. Gyvenamosios šalies keitimas paliečia ne tik šeimas ir jų vaikus, tačiau ir tas aplinkas, kur tokios šeimos ir vaikai atvyksta gyventi. Vaikams yra ieškomos ugdymo įstaigos, kurios turi priimti naujus, lietuvių kilmės vaikų keliamus, iššūkius. Pedagogai ir tėvai turi spręsti klausimus apie kitokių kalbinių įgūdžių ir kalbinės patirties turinčių vaikų integraciją į lietuvišką kalbinę, didaktinę, socialinę aplinką.

Reemigrantai vaikai patiria kultūrinės aplinkos ir socialinio gyvenimo pokyčius. Minėti pokyčiai reikalauja papildomų pastangų psichologinei adaptacijai (Vosyliienė, 2008).

Vuorenkoski, Kuure, Moilanen (2000) nurodo, kad migruojančių vaikų tapatybė dar nepilnai susiformavusi. Daugelis vaikų, kurie išvyko būdami maži arba ankstyvos paauglystės periodu, neturi savos kultūrinės tapatybės. Jie migruoja tuo metu, kai jų tapatybė dar tik vystosi. Stipri tapatybė gali padėti lengviau prisitaikyti prie naujos aplinkos ir padėti susikurti sėkmingo emigranto tapatybę, kuri yra pagrįsta gimtąja tapatybe. Vaikų sėkminga adaptacija svetimose kultūroje priklauso nuo tėvų prisitaikymo būdų. Pažymėtina, jog vaikai, kurių tėvai sėkmingai integravosi į daugumos kultūrą, adaptuojasi sėkmingiausiai.

Kaip nurodo Perelstein (2005), Vosyliienė (2008), mokiniai, kurie mokėsi užsienyje ilgesnį laiką, ir grįžta mokytis į tėvynę, susiduria su tarpasmeninės komunikacijos nutrūkimo

problema. Kai mokinys sugrįžta atgal į savo mokyklą, jis yra laikomas tarsi „vaiduokliu“, atsiradusiu iš niekur. Sugrįžus į gimtąją kultūrinę terpę santykiai privalo būti pradedami vystyti iš naujo, įvertinus pasikeitimus, kuriuos patyrė išvykusysis, o taip pat ir pasilikusieji gimtojoje kultūroje. Mokinių reemigrantų sugrįžimas ir adaptacija nėra lengvas procesas. Sugrįžę į bendrojo lavinimo mokyklas - vaikai dažnai praranda draugus, dažnai draugai nesidomi arba pavydi jų patirties ir pan. Dėl nesėkmingos komunikacijos naujoje ugdymo įstaigoje vaikai reemigrantai susiduria ir su įvairiomis socialinės adaptacijos problemomis: patiria stresą, nerimą, depresiją, izoliacijos jausmą, ilgisi prarastos šalies ir žmonių. Gali pasikeisti tokio vaiko tikslai ir prioritetai, kartais atsiranda kritiškas nusiteikimas savo šalies ir žmonių atžvilgiu ar pan.

Sugrįžusieji mokiniai taip pat patiria *socioedukacinių problemų*. Tokie vaikai dažnai būna toliau pažengę vienuose mokomuosiuose dalykuose, tačiau mažiau pažengę kituose (Vosyliienė, 2008). Reemigraciją patyrę vaikai gerai kalba užsienio kalba, bet užsienio kalbos mokytojai nejaukiai jaučiasi dėl gerų tokių moksleivių užsienio kalbos žinių. Mokyklos administracija ir mokytojai nežino, kaip vertinti vaikų žinias, įgytas užsienyje. Sugrįžę vaikai tampa papildomu darbu mokytojams, kurie juos privalo mokyti (Vosyliienė, 2008).

Suomijos mokslininkai Vuorenkoski, Kuure, Moilanen (2000) akcentuoja, kad reemigracija yra sudėtingesnė brendimo laikotarpiu, taip pat pastebėtos sąsajos su lytimi? Vyresni vaikai, o ypač mergaitės, po sugrįžimo į tėvynę turėjo sunkumų susirasdami draugų gimtojoje aplinkoje. Berniukai turėjo daugiau elgesio problemų ir buvo depresyvesni. Sugrįžusių iš užsienio mokinių pasiekimai mokykloje buvo prastesni, negu vietinių, tačiau jie puikiai kalbėjo užsienio kalba. Užsienio kalbos rezultatai buvo geresni, negu vietinių mokinių.

Reemigraciją patyrusių vaikų socioedukacines problemas Lietuvoje išsamiau analizuoja Ruškus ir Kuzmickaitė, 2008 metais atliktuose tyrimuose. Ruškus 2008 metais atliko mokslinį tyrimą, kurio tikslas buvo išsiaiškinti reemigraciją patyrusių vaikų integracijos į lietuvišką švietimo aplinką patirtis. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad vaikai, grįžę į Lietuvą, patiria *ne tik psichologinių ar socialinių, tačiau ir mokymosi sunkumų*. Mokymosi medžiagos turinio skirtumai, žinoma ir kalbiniai, taip pat apibrėžia savitą lietuvių kilmės vaikų ugdymą. Tyrimas parodė, kad lietuvių kilmės vaikai patiria tautinio tapatumo konfliktą. Viena vertus, jie yra lietuvių kilmės, yra motyvuoti būti Lietuvos piliečiais, integruotis į lietuvišką socialinį-kultūrinį gyvenimą. Kita vertus, vaikai jaučiasi ir kitos tautos atstovais, tos, kur gimė, kur augo, kurios vienas iš tėvų neretai yra. Nustatyta, kad dvigubos tapatybės konfliktą lydi ir sustiprina lietuvių kalbos gebėjimų sunkumai, kalbos vartojimo ribotumas, atsiskyrimas nuo tėvų, santykių nutraukimas, adaptacijos sunkumai. Lietuviai ir kitataučiai vienu metu, - tokia būseną sukuria unikalų ir problemišką dvigubos tapatybės konfliktą, kurį dar labiau sustiprina paauglystės laikotarpio sunkumai. Dvigubos tapatybės konfliktas vyksta priklausomai nuo aplinkos.

Rupšienė ir Kučinskienė (2006) įvardija *mokyklos pakeitimo problemą*, su kuria susiduria reemigraciją patyrę vaikai. Mokyklos keitimas gali turėti neigiamų pasekmių mokinio veiklai naujoje mokykloje, ugdymo proceso pertrūkiai arba netolydumas dėl ugdymo įstaigos pakeitimo turi neigiamos įtakos mokinių mokymosi pasiekimams. Mokyklos keitimas komplikuoja mokinių tolesnį mokymąsi ir asmeninę raidą, tačiau egzistuoja ir priešingos nuomonės. Mokyklos keitimo fenomenas dar nėra tiek išsamiai ištirtas, jog būtų galima teigti, kad mokyklos keitimas pats savaime daro teigiamą ar neigiamą įtaką. Reikėtų kalbėti apie mokyklos keitimą kaip apie rizikos faktorių, kartu pripažįstant, jog egzistuoja veiksniai, kurie gali padėti mokiniams įveikti šią riziką ir sėkmingai adaptuotis naujoje mokykloje (Rupšienė, Kučinskienė, 2006, p.2).

Saukienės (2008) teigimu, į Lietuvą sugrįžtančios šeimos turi daug problemų. Jų spręsti nepasirengę nei patys, nei pedagogai. Tiek vaikai, tiek tėvai pastebi didžiulius skirtumus tarp Lietuvos ir užsienio šalių mokymo sistemų. Reemigrantų vaikų tėvų požiūriu, Lietuvoje mokymo programa orientuota į rezultatą, faktinius dalykus, bet mažai dėmesio skiriama asmenybės ugdymui. Dauguma reemigrantų vaikų tėvų akcentuoja, kad užsienyje pedagogai daug dėmesio skiria ne tik vaikams, bet visai šeimai.

Apibendrinant galima teigti, kad mokiniai reemigrantai bendrojo lavinimo mokyklose patiria kultūrinio šoko ir sugrįžimo kultūrinio šoko poveikį, kuris gali pasireikšti įvairiomis reakcijomis: depresyvumu, elgesio sutrikimais, prarastos šalies ilgesiu, noru sugrįžti atgal, kritišku nusiteikimu savos mokyklos atžvilgiu, tarpasmeninės komunikacijos sunkumais. Pagrindinės problemos, sugrįžus iš užsienio, mokykloje yra susiję su švietimo sistemų skirtumais, mokymo metodų skirtumais, gimtosios kalbos mokymusi. Mokiniai naujoje mokykloje, po sugrįžimo iš užsienio, patiria įvairių išgyvenimų, tiek teigiamų, tiek neigiamų, kuriuos lemia mokytojų elgsena, mokinio akademinis, socialinis ir psichologinis poreikių patenkinimas, socialinė aplinka. Galima teigti, kad reemigraciją patyrusių mokinių adaptacijos sėkmė didžia dalimi priklauso nuo visų socioedukacinės pagalbos proceso dalyvių pastangų ir komunikacijos kokybės.

1.2. Socioedukacinės pagalbos samprata

Nagrinėjant socioedukacinės pagalbos teikimo bendrojo lavinimo mokykloje reglamentavimo ypatumus, svarbu atskleisti socialinės edukacijos, socioedukacinio darbo ir socioedukacinės pagalbos sampratas.

„Socialinės edukacijos“ sąvoka atskleidžia socialinių ir edukacinių paslaugų tarpusavio ryšį. Socialinė edukacija suprantama, kaip edukacinėmis priemonėmis besiremiantys būdai,

kuriais siekiama padėti integruotis į socialinę aplinką sunkiai pritampančius (Leliūgienė, 2003). „Socioedukacija“ - tai permanentinį pobūdį turinti veikla, nukreipta į visapusišką ugdytinio galių plėtojimą ir ugdymą, sąlygų asmenybės vystymuisi ir individualiam ugdymuisi sudarymą, užtikrinant pilnutinę ugdytinio socializaciją supančioje aplinkoje bei jo integraciją, kartu įgalinant prisitaikyti prie nuolat pasaulyje vykstančių visuomenės pokyčių (Krasauskaitė, 2010). „Socioedukacija“ - kompleksinė, integracinė sąveika, numatanti visavertį visų priemonių ir galimybių įtraukimą formuojant asmenybę (Ruškus, 2008). Andrašiūnienės (2007) teigimu, socialinė edukacija suprantama, kaip edukacinėmis priemonėmis besiremiantys būdai, kaip integruoti į socialinę aplinką sunkiai pritampančius ir atstumtuosius.

Apibendrinant mokslininkų pateikiamas socialinės edukacijos apibrėžtis galima teigti, kad socialinė edukacija suprantama, kaip edukacinėmis priemonėmis besiremianti veikla, nukreipta į visapusišką ugdytinio galių plėtojimą ir ugdymą, sąlygų asmenybės vystymuisi ir individualiam ugdymuisi sudarymą, užtikrinant pilnutinę ugdytinio socializaciją jį supančioje aplinkoje bei jo integraciją, padedant ugdytiniam prisitaikyti prie visuomenės pokyčių.

„Socioedukacinį darbą“ Barker (2006) apibrėžia kaip mokslą bei praktiką, padedančią žmonėms pasiekti efektyvų psichosocialinį funkcionavimą bei lemianti societarius pokyčius stiprinant žmonių socialinę gerovę.

„Socialinis-edukacinis darbas“ mokykloje (ugdомуoju) aspektu suprantamas su specialisto pagalba vaikui integruojantis bendrojo lavinimo mokykloje, visuomenėje. Socialinio-edukacinio darbo tikslas - vaiko gerovės užtikrinimas socialinio pedagoginio proceso metu, sudarant kiekvienam vaikui galimybę sveikai ir saugiai gyventi, įgyti žinių ir tobulinti savo gebėjimus (Kvieskienė, 2005). Socialinis-edukacinis darbas mokykloje apima du aspektus: socialinę pedagoginę veiklą mokykloje, kuria siekiama dalyvauti vaikų ir jaunuolių ugdymo procese ir socialinį darbą klasikine prasme-parama ir pagalba probleminėms grupėms ir mokiniams, turintiems įvairių sunkumų (Majauskienė, Leliūgienė, 2007).

Lietuvos Respublikos Švietimo pakeitimo įstatyme (2011) ir bendruosiuose socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatose (2004) „socioedukacinė pagalba“ apibrėžiama kaip mokyklos darbuotojų tikslinga, organizuota veikla, susijusi su mokinių socialinių bei pedagoginių poreikių tenkinimu. Socioedukacinės pagalbos būtinybę ir svarbą apsprendžia problemos, su kuriomis susiduria vaikai: vaikų skurdas, jaunimo nedarbas, tautinės mažumos, emigracija ir pan. Socioedukacinė pagalba vaikams suprantama kaip procesas, kurio metu jie yra atitinkamai auklėjami, lavinami bei šviečiami tam, kad galėtų resocializuotis ir vėl integruotis visuomeninį gyvenimą (Kerienė, 2010). Mokykla yra vaiko socializacijos institucija, kuri turi sparčiai reaguoti į šiuolaikinius iššūkius, kintančius visuomenės poreikius, siekti sudaryti sąlygas kiekvienam vaikui įgyti jo prigimtį atitinkantį išsilavinimą,

todėl reikia užtikrinti visapusišką socialinės pedagoginės (socioedukacinės) pagalbos vaikams teikimą (Kvieskienė, 2003). Merfeldaitės (2007) teigimu, socioedukacinė pagalba tai tikslinga, organizuota, laiko atžvilgiu ribota prevencinė veikla, skirta konkrečioms vaikų socialinėms pedagoginėms problemoms spręsti.

Apibendrinant galima teigti, kad socialinė edukacija suprantama kaip edukacinėmis priemonėmis besiremianti veikla, nukreipta į visapusišką ugdytinio galių plėtojimą ir ugdymą, sąlygų asmenybės vystymuisi ir individualiam ugdymuisi sudarymą, užtikrinant pilnutinę ugdytinio socializaciją jį supančioje aplinkoje bei jo integraciją, padedant ugdytiniam prisitaikyti prie visuomenės pokyčių. Socialinis-edukacinis darbas mokykloje bendrąja apima du aspektus: socialinę pedagoginę veiklą mokykloje, kuria siekiama dalyvauti vaikų ir jaunuolių ugdymo procese ir socialinį darbą klasikine prasme-parama ir pagalba probleminėms grupėms ir mokiniams, turintiems įvairių sunkumų. Socioedukacinė pagalba suprantama kaip tikslinga, organizuota, laiko atžvilgiu ribota prevencinė veikla, skirta konkrečioms vaikų socialinėms - pedagoginėms problemoms spręsti.

1.3. Socioedukacinės pagalbos teikimo bendrojo lavinimo mokykloje reglamentavimas

Mokyklos pagrindinė funkcija - kokybiško mokslo ir mokymosi sąlygų užtikrinimas. Šiandien tokia funkcija nebus sėkmingai realizuojama be socioedukacinės (socialinės pedagoginės) pagalbos organizavimo mokiniams ir jų tėvams (globėjams, rūpintojams) (Norkaitienė, 2011).

Socioedukacinė pagalba teikiama vadovaujantis tarptautiniais ir nacionaliniais teisės aktais: Vaiko teisių konvencija (1995); Lietuvos Respublikos Konstitucija (toliau – LR) (1992); LR Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymu (2011); Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymu (2007); Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašu (2011); Bendraisiais socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatais (2004); taip pat kitais teisės aktais: Vyriausybės nutarimais, švietimo ir mokslo ministro įsakymais, kitais teisės aktais, bendrojo lavinimo įstaigų vidaus darbo dokumentais (aprašais, įsakymais, nuostatais ir pan.).

Mokinių grįžusių iš užsienio į Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklas, ugdymo procesas organizuojamas, vadovaujantis: LR Švietimo ministro įsakymu „Dėl užsieniečių ir Lietuvos respublikos piliečių, atvykusių ar grįžusių gyventi ir dirbti Lietuvos respublikoje, vaikų ir suaugusiųjų ugdymo išlyginamosiose klasėse ir išlyginamosiose mobiliose grupėse tvarkos.“ (2005); Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu „Dėl užsieniečių, atvykusių dirbti arba gyventi į Lietuvos Respubliką, vaikų ugdymo bendrojo lavinimo mokyklose įgyvendinimo“ (2003); Bendrojo lavinimo mokyklų 2011-2013 bendraisiais ugdymo planais.

LR švietimo įstatymo pakeitimo įstatyme (2011) įtvirtinta socialinės pedagoginės pagalbos definicija, kurią iš esmės galima laikyti socioedukacinės pagalbos sinonimu (Silickienė, 2005; Vosylienė, 2009). Įstatyme pažymima, kad socialinės pedagoginės pagalbos paskirtis - padėti tėvams (globėjams, rūpintojams), kad būtų įgyvendinta vaiko teisė į mokslą, užtikrinti jo saugumą mokykloje: šalinti priežastis, dėl kurių vaikas negali lankyti mokyklos ar vengia tai daryti, sugrąžinti į mokyklą ją palikusius vaikus, kartu su tėvais (globėjais, rūpintojais) padėti vaikui pasirinkti mokyklą pagal protines ir fizinės galias ir joje adaptuotis. Mokykla, teikdama mokiniui socialinę pedagoginę pagalbą, bendradarbiauja su socialinę pagalbą teikiančiomis tarnybomis, sveikatos priežiūros ir teisėtvarkos institucijomis ir konsultuoja mokinio tėvus (globėjus, rūpintojus) ir mokytojus (LR Švietimo pakeitimo įstatymas 2011).

Lietuvoje, mokinių grįžusių iš užsienio į bendrojo lavinimo mokyklas, ugdymas reglamentuojamas Švietimo ministro įsakyme „Dėl užsieniečių ir Lietuvos respublikos piliečių, atvykusių ar grįžusių gyventi ir dirbti Lietuvos respublikoje, vaikų ir suaugusiųjų ugdymo išlyginamosiose klasėse ir išlyginamosiose mobiliose grupėse tvarkos„ (2005). Minėtame įsakyme reglamentuojamas LR piliečių ir užsieniečių, nemokančių lietuvių kalbos, tačiau norinčių tęsti mokslą pagal bendrojo lavinimo programas, ugdymo organizavimas. Analizuojamame įsakyme apibrėžtos tokios sąvokos, kaip išlyginamoji klasė („Išlyginamoji klasė - ne didesnė kaip 15 užsieniečių ir Lietuvos Respublikos piliečių grupė, sukomplektuota pradinio, pagrindinio ar vidurinio ugdymo programas vykdančioje mokykloje, lietuvių kalbai mokytis ir pasirengti mokytis pagal bendrojo lavinimo programas“); išlyginamoji mobilioji grupė („Išlyginamoji mobilioji grupė - ne didesnė kaip 4 nemokančių lietuvių kalbos mokinių grupė, sukomplektuota pradinio, pagrindinio ar vidurinio ugdymo programas vykdančioje mokykloje lietuvių kalbai mokytis ir pasirengti mokytis pagal bendrojo lavinimo programas“.

Lietuvos piliečių ir užsieniečių, atvykusių ar grįžusių gyventi į Lietuvą, vaikai, baigę užsienio šalies pradinio, pagrindinio ugdymo programą arba tam tikrą jos dalį, vidurinio ugdymo programos dalį, mokytis pagal bendrojo lavinimo programas priimami kaip ir visi Lietuvos gyventojai pagal bendrą tvarką vadovaujantis Nuosekliojo mokymosi pagal bendrojo lavinimo programas tvarkos aprašu .

Mokykla, į kurią kreipėsi pageidaujantis tęsti mokymąsi iš užsienio atvykęs mokinys, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu „Dėl užsieniečių, atvykusių dirbti arba gyventi į Lietuvos Respubliką, vaikų ugdymo bendrojo lavinimo mokyklose įgyvendinimo“ (2003), vertina mokinio užsienyje išeitą pradinio, pagrindinio ar vidurinio ugdymo programos dalį. Jei reikia likviduoti kai kurių programų skirtumus, mokyklos vadovybė, atsižvelgusi į mokinio pageidavimus, numato būdus ir formas atsilikimui likviduoti ir atsiskaityti.

Iš užsienio grįžę lietuvių kalbos nemokantys asmenys prieš pradėdami nuoseklų mokymąsi bendrojo lavinimo mokykloje lietuvių kalbos gali mokytis išlyginamojoje klasėje arba išlyginamojoje mobiliojoje grupėje. Išlyginamosios klasės arba išlyginamosios mobiliosios grupės mokykloje komplektuojamos steigėjo sprendimu. Nemokantys lietuvių kalbos mokiniai, pageidaujantys mokytis lietuvių kalbos išlyginamojoje klasėje arba išlyginamojoje mobiliojoje grupėje, mokyklos vadovui pateikia prašymą. Prašymą už vaiką iki 14 metų pateikia vienas iš tėvų (globėjų), 14–16 metų vaikas – turintis vieno iš tėvų (rūpintojų) raštišką sutikimą. Priėmimas į išlyginamąsias klases ir išlyginamąsias mobiliąsias grupes gali būti vykdomas visus mokslo metus. Priėmimas mokytis įforminamas mokymosi sutartimi. Lietuvių kalbai mokytis išlyginamojoje klasėje skiriama nuo 20 iki 25 valandų per savaitę. Mokslo metus išlyginamojoje klasėje pradėjus nuo spalio–lapkričio mėnesio, mokymui skiriama iki 28 valandų per savaitę. Antrąjį mokslo metų pusmetį į lietuvių kalbos ugdymo programą integruojamos Lietuvos istorijos, Lietuvos geografijos, pilietinio ugdymo temos, mokiniai supažindinami su bendrojo lavinimo dalykų terminais lietuvių kalba. Bendravimo lietuvių kalba įgūdžiams tobulinti išlyginamosios klasės, išlyginamosios mobiliosios grupės mokiniams rekomenduojama dalyvauti mokyklos, kurioje mokosi, papildomojo ugdymo veikloje, sudaromos sąlygos lankyti mokinių pomėgius atitinkančias aktyvaus judėjimo pratybas toje pačioje ar kitoje neformaliojo vaikų švietimo mokykloje (LR Švietimo ministro įsakymas „Dėl užsieniečių ir Lietuvos respublikos piliečių, atvykusių ar grįžusių gyventi ir dirbti Lietuvos respublikoje, vaikų ir suaugusiųjų ugdymo išlyginamosiose klasėse ir išlyginamosiose mobiliose grupėse tvarkos“, 2005).

Lietuvos Respublikos piliečių, atvykusių ar grįžusių gyventi ir dirbti Lietuvos Respublikoje, vaikų ugdymo organizavimas yra aptartas 2011-2013 mokslo metų bendruosiuose ugdymo planuose.

2011-2013 mokslo metų bendruosiuose ugdymo planuose aptariamos tokios reemigrantų vaikų integracijos priemonės, kaip ugdymo individualizavimas, individualaus ugdymo plano sudarymas. Mokinio individualus ugdymo planas sudaromas ir įgyvendinamas bendradarbiaujant mokytojams, mokiniams, mokinių tėvams (globėjams, rūpintojams) ir mokyklos vadovams, švietimo pagalbos specialistams. Juo siekiama padėti mokiniui planuoti, kaip pagal savo išgales pasiekti aukštesnius ugdymo(si) pasiekimus, ugdytis asmeninę atsakomybę dėl sąmoningo mokymosi, gebėjimo įgyvendinti išsikeltus tikslus.

Grįžusiems iš užsienio į Lietuvą vaikams atsižvelgiant į ugdymosi poreikius, įvertinus jų turimas žinias dažnai sudaromi individualūs ugdymo planai, kurie įgalina pasivyti klasės draugus.

Apibendrinant galima teigti, kad įstatyminė bazė, sugrįžtančių iš užsienio į Lietuvą mokinių socioedukacinės pagalbos organizavimui yra parengta. Mokiniams įvertinus jų žinias

sudarytos sąlygos mokytis gimtosios kalbos išlyginamosiose klasėse, išlyginamosiose grupėse, jiems parengiamos individualios lietuvių kalbos programos. Mokykla patikrinusi mokinių žinių lygį ir sudaro sąlygas išlyginti spragas ir likviduoti šį atsilikimą. Socioedukacinę pagalbą mokykloje teikia visa eilė specialistų: socialiniai pedagogai, specialieji pedagogai, socialiniai darbuotojai, logopedai, psichologai, kiti pedagogai įgyvendindami specialistų rekomendacijas padeda vaikams reemigrantams integruotis bendrojo lavinimo mokyklose.

1.4. Socialinio pedagogo funkcijos teikiant socioedukacinę pagalbą reemigraciją patyrusiems vaikams

Socialinio pedagogo darbas - tai daugiaplanė veikla. Socialiniai pedagogai siekia padėti vaikams ir paaugliams geriau adaptuotis visuomenėje, bendruomenėje, švietimo įstaigoje, panaudodami visas priimtinas ugdymo formas, bendradarbiaudami su pedagogais, tėvais ir kitomis socialinėmis institucijomis, užtikrinančiomis vaikų ir paauglių saugumą, teises ir pareigas, fiziologinių ir psichologinių poreikių tenkinimą (Barkauskaitė -Lukšienė 2002).

Mandel (2009) teigimu, socialinio pedagogo darbas apima plačią vaidmenų sferą, tačiau pirmiausia jis dirba su asmeniu, kuris yra labiausiai pažeidžiamas visuomenėje. Socialiniai pedagogai turi platų vaidmenų pasirinkimą specialiai pritaikytą šiandienos modernioje visuomenėje. Socialinis pedagogas teikia pagalbą – mokyklos mokiniams ir jų tėvams, klasių bendruomenei ir jų auklėtojams. Socialinio ugdymo klausimais socialinis pedagogas konsultuoja ir dalykų mokytojus (Bitinas, Šidlauskienė, 2001).

Socialinis pedagogas siekdamas vaiko gerovės ir saugumo vykdo šias funkcijas: įvertinimo, kai renkama informacija, analizuojama, daromos išvados; konsultavimo, kai patariama, padedama, konsultuojama; korekcinę, kai skatinama, įgalinama, padedama adaptuotis, aktyvinama, mobilizuojama; vadybinę, kai organizuojama, telkiama, planuojama, priimami sprendimai ir už juos atsakoma; šviečiamąją (informuoja, paaiškina); koordinacinę (kai palaiko ryšius); prevencinę (numato neigiamus reiškinius, poelgius ir padedama jų išvengti); teisiną (atstovauja, gina vaiko interesus); socialinio ugdymo (Pikelienė, 2007)

Socialinis pedagogas teikia socialinę pedagoginę pagalbą mokykloje tiems mokiniams, kuriems negali suteikti klasės vadovai, mokytojai ar kiti švietimo pagalbos specialistai. Socialinis pedagogas kartu su mokytojais švietimo pagalbos specialistais, administracija koordinuoja socialinės pedagoginės pagalbos teikimą, vykdo stebėseną, teikia siūlymus administracijai dėl socialinės pedagoginės pagalbos priemonių įgyvendinimo ir jų veiksmingumo užtikrinimo (Paškevičienė, 2008).

Kaip jau minėta, pagrindinis socialinis pedagogo veiklos tikslas- socialinės pedagoginės pagalbos teikimą mokykloje kuriems negali suteikti klasės vadovai, mokytojai ar kiti švietimo pagalbos specialistai.

Leliūgienės (2003) požiūriu socialinė-educacinė veikla visada turi būti nukreipta į konkretų vaiką, jo individualių problemų sprendimą, kurios kyla socializacijos procese. Socialinė-educacinė pagalba vykdoma socialinio pedagogo apima vaiko asmenybės ir jį supančios aplinkos tyrimą, individualios pagalbos vaikui suteikimą. Darbas su vaikais, turinčiais vienokių ar kitokių nukrypimų nuo normos, reikalauja iš socialinio pedagogo specialaus pasirengimo, gero metodikos ir technologijos įvaldymo.

Socialinės-educacinės pagalbos poreikį bendrojo lavinimo mokykloje visuomenė pirmiausia suvokia kaip poreikį spręsti tam tikras visuotinai suvoktas ir pripažintas problemas: narkomanijos plitimą, nepilnamečių nusikalstamumo didėjimą, emocinio, fizinio ir seksualinio smurto prieš vaikus naudojimą (Merfeldaitė, 2005).

Socialinės- educacinės pagalbos paskirtis apibrėžiama LR švietimo įstatyme, kuriame pažymima, kad būtina padėti vaikui įgyvendinti jo teisę į mokslą bei užtikrinti jo saugumą mokykloje.

Dirbdamas mokykloje, socialinis pedagogas vykdo socialinę-educacinę veiklą. Socialinė-educacinė veikla suprantama, kaip viena iš profesinės veiklos sričių, kuria kryptingai siekiama padėti vaikui įsisavinti sociokultūrinę patirtį socializacijos procese, sudaromos sąlygos asmenybės savirealizacijai. Ją įgyvendina socialiniai pedagogai, drauge su kitais mokytojais, vietos bendruomene, tėvais, nevyriausybinėmis organizacijomis. Socialinė-educacinė veikla visada yra kryptinga, nukreipta į konkretų vaiką, jo individualių problemų sprendimą (Leliūgienė, 2003).

Pagrindiniai socialinio pedagogo teikiamos socialinės-educacinės (pedagoginės) pagalbos uždaviniai: kartu su tėvais (globėjais, rūpintojais) padėti vaikams pasirinkti mokyklą pagal jų protines ir fizines galias; padėti sėkmingai vaikams ir mokiniams adaptuotis mokykloje, kitose institucijose, jų gyvenimo ir mokymosi aplinkoje, tapti visuomeniniu žmogumi, asmenybe; išsiaiškinti ir šalinti priežastis, dėl kurių vaikai ir mokiniai negali dalyvauti privalomame švietime, lankyti mokyklos ar vengia tai daryti; sugrąžinti į mokyklą jos nelankančius mokinius, bendradarbiaujant su tėvais (globėjais, rūpintojais) ir institucijomis, atsakingomis už vaiko gerovę (Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašas, 2011).

Socialinio pedagogo vykdoma socioeducacinė veikla mokykloje pateikiama 1 lentelėje sudarytoje remiantis Barkauskaite-Lukšiene (2005).

Socialinio pedagogo vykdoma socioedukacinė veikla mokykloje

Veikla	Veiklos aprašymas
Individualus darbas su mokiniais	<ul style="list-style-type: none"> •analizuoti mokinio interesų, charakterio, pažinimo procesų ypatumų, šeimyninių sąlygų, bendravimo, sveikatos būklę; •pagalba mokinių socializacijos procesui, skatinant ir organizuojant jų dalyvavimą meninės saviraiškos būreliuose, klubuose, centruose; •betarpiškai bendrauti su mokiniais; •pagalba įveikiant mokinių mokymosi sunkumus ir sprendžiant mokymo proceso problemas; •koordinuoti mokinių informacinius interesus (knygų skaitymas, kino filmų peržiūra, aptarimas ir pan.).
Darbas su klasės auklėtoju ir kitais pedagogais	<ul style="list-style-type: none"> •organizuoti ir skatinti pedagogus dalyvauti kūrybinėje veikloje, diegti komandinės veiklos principus; •tobulinti mokinių ir pedagogų bendravimo įgūdžius įvairių renginių, užsiėmimų metu; •organizuoti pažintinę veiklą už mokyklos ribų; •išsiaiškinti grupės, komandos nuomonę ar požiūrį, situacijų, reikalų, problemų sprendimo galimybes taikant diskusijų, aktyvaus susirinkimo bei kitus pažinimo bendradarbiavimo metodus.
Auklėjamosios aplinkos ir mokyklinės buities organizavimas	<ul style="list-style-type: none"> •drauge su mokyklos bendruomene (mokiniais, tėvais, mokytojais) kurti bendravimo klasėje, mokykloje ir už mokyklos ribų, taisykles; •kurti ir tobulinti estetinę mokyklos aplinką pasitelkus tėvų, rėmėjų, mokyklos partnerių bei pačių mokinių pagalbą ir paramą; •organizuoti budėjimą mokykloje, skatinti mokinių dalyvavimą savivaldos veikloje.
Tarpinstitucinės veiklos organizavimas ir koordinavimas	<ul style="list-style-type: none"> •burti tėvus, pedagogus, būrelių, organizacijų vadovus bendram tikslui ir inicijuoti tokio sambūrio veiklą; •telkti specialistų, gebančių padėti spręsti iškilusias problemas, komandą ir koordinuoti jos veiklą.

Socialinis pedagogas socioedukacinę veiklą įgyvendina individualiai dirbdamas su mokiniais, dirbdamas su klasės auklėtoju ir kitais pedagogais. Jam deleguotas auklėjamosios aplinkos ir mokyklinės buities organizavimas bei tarpinstitucinės veiklos organizavimas ir koordinavimas.

Barkauskaitė-Lukšienė (2002) analizuodama socialinio pedagogo vykdomą socioedukacinę veikla mokykloje išskiria itin svarbų - *tarpininkavimo vaidmenį*. Atlikdamas šį vaidmenį socialinis pedagogas tarpininkauja tarp asmens ir šeimos, vaiko ir suaugusiojo ir t.t. Jis yra tarp konfliktuojančių pusių: dviejų asmenų, asmens ir grupės, dviejų grupių. Atliekant šį vaidmenį svarbiausias tikslas - niveliuoti nesutarimus ir išmokyti abi puses dirbti kartu ir produktyviai.

Tarpininkaujant socialiniam pedagogui išklausomos vaiko problemos ir stengiamasi jam padėti, bendradarbiaujama su vaiko tėvais ar globėjais (Kvieskienė, 2001).

Advokato vaidmuo užtikrina vaiko teisių apsaugą, suteikia galimybes asmens savirealizacijai, kovoja už vaikų, kuriems reikia pagalbos, teises. Šio vaidmens realizavimo tikslas – pakelti vaikų aptarnavimo, pagalbos kokybę teikti pasiūlymus iš praktikos įstatymų

keitimui. Socialinis pedagogas atlikdamas advokato vaidmenį gali vaikams organizuoti neformaliojo švietimo veiklą, siekdamas įtvirtinti pozityvią socializaciją per teisinę pagalbą (Indrašienė, 2010).

Socialinis pedagogas atlieka ir **vaiko pagalbininko vaidmenį**, sprendžia vaiko ir šeimos problemas. Socialinis pedagogas yra vaiko mokymosi pagalbininkas, nes padeda vaikams mokytis, vadovauja, skatina ir dalijasi atsakomybe su mokiniais, atsako už lemiamus sprendimus ir būdus, kaip padėti mokytis visiems mokiniams. Jo pareiga - būti suaugusiu žmogumi, privalančiu sukurti vaikams dėmesį žadinančią, skatinančią, paremiančią ir saugią erdvę. Socialinis pedagogas kaip pagalbininkas skatina vaikų mokymąsi, bet jo nevaldo. Jis atsako į jiems rūpimus klausimus, patardamas, kaip stebėti savo pačių mąstymą ir mokymąsi, aprūpindamas mokymosi priemonėmis (Lazauskaitė, 2006; Barkauskaitė, Lukšienė, 2002).

Socialinis pedagogas taip pat atlieka **psichoterapeuto vaidmenį**. Tėvai yra mokami tėvystės įgūdžių, kad patys jaustųsi geriau ir sukurtų palankią aplinką toliau vystyti savo vaikui. Ypatinę dėmesį socialinis pedagogas skiria specialiųjų poreikių vaikams (neįgaliems, sutrikusio vystymosi) bei atsidūrusiems socialinės pedagoginės rizikos grupėse (nelankantiems mokyklos, vartojantiems narkotines, psichotropines medžiagas ir kt.) vaikams (Reinikovienė, 2008).

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakyme „Dėl socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pareiginių instrukcijų patvirtinimo“ (2002) pažymima, kad socialinio pedagogo, pasitelkiant klasių auklėtojus, darbas - padėti vaikui įgyvendinti lygias galimybes į švietimą, padėti vaikui ugdyti socialinius gebėjimus, užtikrinti vaikų saugumą, šalinti mokyklos nelankymo priežastis, vykdyti neigiamų socialinių reiškinių prevenciją bei skatinti socialinį aktyvumą.

Socialinis pedagogas **kaip ekspertas** geba profesionaliai organizuoti ir analizuoti ugdymo, mokymo ir mokymosi procesą. Jis tiria pedagogines situacijas, kuria savo naujas mokymosi strategijas bei taiko jas. Rengdamas ugdymo projektus, mokymo, mokymosi bei metodines priemones, siekia išspręsti esamą problemą (Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų atestacijos nuostatai, 2008).

Realizuojant **mokytojo vaidmenį**, socialinis pedagogas perduoda vaikams informaciją ir žinias. Atliekant šį vaidmenį, svarbiausias tikslas – pagalba vaikams ugdant mokėjimą savarankiškai spręsti savo problemas. Socialinio pedagogo kaip mokytojo vaidmuo taip pat svarbus tuo, kad siekiama išaiškinti, atskleisti dalinius tikslus ir veiklos sėkmės galimybes, rengiant mokslinius gyvenimus. Visa tai daroma pasitelkiant meno, visuomenės informavimo ir kitas ugdymo priemones (mokoma bendrauti su bendraamžiais specialiose

grupėse, organizuojamos vasaros stovyklos socialiai remtiniems vaikams, kartu vaikštoma po miestą, paaugliai mokomi savarankiškumo ir pan.) (Reinikovienė, 2008).

Galima išskirti socialinio pedagogo vykdomą *tyrėjo vaidmenį*. Socialinis pedagogas geba analizuoti ugdymo procesą, bei žino ir moka atlikti taikomuosius tyrimus. Šie socialinio pedagogo gebėjimai vykdant tyrėjo vaidmenį naudingi tuo, kad socialinis pedagogas tirdamas gali sužinoti daugiau ir šią informaciją gali panaudoti realizuodamas kitus savo profesinius vaidmenis. Socialinis pedagogas kaip tyrėjas tai praktikas nuolat apmąstantis savo veiklą, pats kuriantis su mokymu susijusias žinias, organizuojantis pedagoginės veiklos tyrimus ir naudojantis įvairius tyrimų metodus, siekdamas tą patį klausimą ar problemą pažvelgti ir skirtingos perspektyvos (Geležinienė, 2006).

Pasak Kvieskienės (2005), socialinių pedagogų dėka gerėja mokyklos ir kitų regiono socialinių institucijų ryšys, mokykloje atsiranda žmogus, kuris pirmenybę teikia socialinėms vaikų problemoms. Ženkliai gerėja: mokyklos ryšys su institucijomis, besirūpinančiomis tėvais, vaikais bei paaugliais; prevencinis darbas su vaikais, priklausančiais rizikos grupei taip pat mokinių saugumas bei lankomumas.

Apibendrinant galima teigti, kad socialiniam pedagogui teikiant socioedukacinę pagalbą bendrojo lavinimo mokykloje deleguota daug svarbių funkcijų: įvertinimo, konsultavimo, korekcinė, vadybinė, šviečiamoji, koordinacinė, prevencinė, teisinė, socialinio ugdymo ir kt. Socialinis pedagogas teikia socialinę pedagoginę pagalbą mokykloje būtent tiems mokiniams, kuriems negali suteikti klasės vadovai, mokytojai ar kiti švietimo pagalbos specialistai. Socialinis pedagogas kartu su mokytojais švietimo pagalbos specialistais, administracija koordinuoja socialinės pedagoginės pagalbos teikimą, vykdo stebėseną, teikia siūlymus administracijai dėl socialinės pedagoginės pagalbos priemonių įgyvendinimo ir jų veiksmingumo užtikrinimo.

1.5. Mokyklos bendruomenės ir vaiko tėvų vaidmuo socioedukacinės pagalbos teikimo procese

Šiandieninėje visuomenėje, patiriančioje globalizacijos procesų pasekmes, moksleivių socialinės-edukacinės problemos tampa vis sudėtingesnės, todėl jų sprendimui reikalinga kompleksinė, apimanti visos mokyklos bendruomenės, vietos bendruomenės bei kompetentingų specialistų, socialinė edukacinė pagalba.

Mokyklos bendruomenė yra neatsiejama vietos bendruomenės dalis. Socialinis pedagogas palaikydamas nuolatinį ryšį su mokyklos bendruomenės nariais (mokiniais, tėvais) tiesiogiai prisideda prie vietos bendruomenės kūrimo ir stiprinimo. Socialinis pedagogas siekia padėti

mokiniam geriau integruotis visuomenėje, bendruomenėje, švietimo ar globos įstaigoje, kitose socialinėse įstaigose, vykdančiose ugdymo funkcijas, racionaliau išnaudoti visas teikiamas galimybes lavintis, mokytis ir augti savarankiškais piliečiais (Socialinių pedagogų kvalifikaciniai reikalavimai, pareigybinės instrukcijos, 2002).

Socialinio pedagogo tarpininkavimas tarp mokyklos ir vietos bendruomenės gali padėti stiprinti bendruomenių tarpusavio ryšius.

Mokslininkai (Bitinas, 2002; Leliūgienė, 2002, 2003, 2006; Rupšienė, 2006; Kviškienė, 2001, 2002, 2003, 2005; ir kt.) pripažįsta, kad dar mažai dėmesio yra skiriama socialinio pedagogo veiklai, stiprinant socialinius ryšius vietos bendruomenėje.

Laužiko (1993) požiūriu, mokykla - tai tam tikra jaunosios kartos dirbtinai organizuota, švietimo tikslų siekianti bendruomenė, kurią sudaro vadovai, t.y. suaugusieji, ir augantieji būsimoji vadovai – mokiniai.

Jovaišos (2007) teigimu, mokykla turi būti atvira institucija bendruomenei. Organizuodama socioedukacinį darbą su vaikais, mokykla neišvengiamai turi palaikyti ryšius, organizuoti darbą ir su mokinių tėvais. Šis procesas gali būti apibrėžiamas bendradarbiavimu arba partneryste. Bendradarbiavimo sąvoka glaudžiai siejama su bendravimu.

Kaip nurodo Almonaitienė (2006), bendravimas yra žmonių tarpusavio sąveika, kai jie keičiasi informacija naudodamiesi įvairiomis komunikacinėmis priemonėmis, taip formuodami tarpusavio santykius. Bendravimą visuomet sudaro informacinis-komunikacinis, interakcinis, percepcinis komponentai, stiprinantys abipusį bendraujančiųjų ryšį, jų priklausomybę, siekiant socialinės vienovės, tenkinant poreikius, interesus, įgyjant vertingumo, saugumo, pasitikėjimo, socialinės bei dvasinės būties suvokimo pojūčius.

Jovaišos (2001) teigimu, bendravimas suprantamas, kaip paprastas tarpusavio kontaktas ir kaip bendra pažintinė, praktinė veikla: emociniai ryšiai, konfrontacija ir kitų žmonių sąveikos reiškiniai. Bendravimo dėka individai keičiasi žiniomis, mintimis, vertybėmis, idėjomis, interesais, patirtimi, vaidmenimis ir daugeliu kitų svarbių dalykų reikalingų asmenybės vystymuisi. Individai bendravimo ir tarpasmeninių santykių metu taip pat aktyviai veikia vieni kitus, darydami vieni kitiems tiek pozityvią, tiek negatyvią įtaką.

Taigi bendravimas yra mokytojo ir mokinio tarpusavio santykių išraiška.

Bendradarbiaudami pedagogai ir mokiniai bendravimą naudoja, kaip darbo būdą, pasikeisti ar pateikti informaciją. Bet koks pasakytas žodis yra bendravimo priemonė. Bendravimu pradedamas ir baigiamas pedagoginis aktas tiek pamokos, tiek kitokių pedagoginių susitikimų metu, jo dėka organizuojama, atliekama, kontroliuojama veikla vadovaujantis konkrečiais mokymo ir auklėjimo uždaviniais (Laucytė, 2010).

Pasak Dapkienės (2002) ; Merfeldaitės (2009), bendradarbiavimas - tai darbas kartu su kitais, siekiant bendro tikslo, sutelkiant intelektines jėgas, padedant vienas kitam.

Jovaišos (1993) teigimu „partnerystė suprantama, kaip bendrų poreikių ar interesų siejamas bendravimas, būtinas kuriai nors veiklai atlikti“. Mokykloje užsimezga tarpasmeninė ar grupinė partnerystė, be kurios neįmanoma bendra veikla. Ši partnerius daro priklausomus vienus nuo kitų - jie vienas kitam reikalingi.

Mokslinėje literatūroje pateikiami penki tėvų ir mokyklos partnerystės žingsniai: kartu tapti komanda; identifikuoti ir pasiskirstyti gebėjimais; realizuoti numatytas strategijas; įvertinti partnerystės rezultatus; stiprinti bendradarbiavimą (Povilonytė, 2008).

Mokyklos ir tėvų bendradarbiavimas įtvirtintas ir LR švietimo įstatyme (2003), Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų bendruosiuose nuostatuose, bendruosiuose socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatuose. Minėtuose teisės aktuose reglamentuotas tėvų konsultavimas iškilus socioedukacinėms vaikų problemoms, įtvirtinta tėvų pareiga bendrauti su mokykla vaiko ugdymo klausimais, laiduojamos tėvų teisės - gauti informaciją apie vaiką, dalyvauti sprendžiant svarbius klausimus, susijusius su vaiku, įtvirtinta tėvų galimybė dalyvauti mokyklos savivaldoje ir pan.

Siekiant, kad tėvai taptų lygiaverčiais mokyklos bendruomenės nariais, reikia įtraukti tėvus į mokyklos veiklą: bendrauti, bendradarbiauti bei skatinti savanorystę. Šeimai ir mokyklai bendraujant ir bendradarbiaujant derinamos poveikio priemonės, todėl didesnė tikimybė, jog poveikis mokiniui bus sėkmingas (Mitrulevičiūtė, 2008).

Mokslininkų (Berns, 2009; Mertens, 2008; Merfeldaitės, 2007) požiūriu tėvų įsitraukimas į mokyklos gyvenimą tampa svarbus, nes mokykloje susiduriama su kompleksinėmis socioedukacinėmis mokinių problemomis (vaiko psichinio vystymosi problemomis, kuriems būtina pagalba įveikiant kompleksus, netekties atvejais, formuojant vertybes ir moralines normas, kriziniais vaiko raidos periodais;) vaiko asmenybės problemomis, kuriems būtina pagalba įveikiant atsiskyrimo nuo tėvų, susitapatinimo su kitais žmonėmis krizes, nevisavertiškumo jausmą, seksualinių problemų sprendimas, pagalba kovojant už savo socialinį statusą; šeimos problemomis: pagalba konfliktų su tėvais, šeimos krizės atvejais, pagalba globėjams, asmenims, gyvenantiems nepalankiomis sąlygomis; krizinėmis situacijomis, kuriems būtina pagalba netekties, savižudybės, prievartos, nelaimingos meilės atvejais; mokyklinėmis problemomis, kuriems būtina pagalba mokytojų ir mokinių konfliktų metu, sprendžiant pažangumo, elgesio problemas, pagalba rizikos grupės vaikams; profesinio informavimo problemomis, kuriems būtina pagalba renkantis profesiją, ieškant darbo).

Targamadzės, Valeckienės, Kvieskaitės (2008) teigimu, tėvų įsitraukimas, sprendžiant tokias mokinių problemas, padidina sėkmingą problemos sprendimo proceso organizavimą.

Pagrindinis problemos sprendimo proceso organizatorius gali būti klasės auklėtojas, tačiau, jei problema tampa kompleksinė arba auklėtojui nebeužtenka kompetencijos ją spręsti, tuomet jis į pagalbą telkia mokyklos socialinį pedagogą. Socialinis pedagogas, bendradarbiaudamas su klasės auklėtoju, tėvais, pedagogais ar kitais specialistais, mokyklos administracija, ieško efektyvių problemos sprendimo būdų.

Bendravimas su šeima turi būti paremtas pagyrimu, paskatinimu, inicijavimu pokyčiams. Rupšienės, Grikštienės (2007) atlikti tyrimai parodė, kad socialiniai pedagogai dažniausiai bendradarbiauja su tėvais individualiai mokykloje, namuose arba telefonu. Grupiniai bendradarbiavimo su tėvais metodai, anot socialinių pedagogų, dažnai netinka arba sunkiai įgyvendinami dėl kelių priežasčių: neigiamų tėvų nuostatų, datos ir laiko suderinimo problemų, tėvų nenoro viešinti savo padėtį, paties socialinio pedagogo pasiruošimo ir gebėjimų.

Atlikti tyrimai rodo, kad populiariausios socialinio pedagogo bendradarbiavimo su tėvais formos :susirinkimai, individualus darbas ir susirašinėjimas (Juodeikaitė, Pocevičienė, 2004).

Apibendrinant, galima teigti, kad mokyklos bendruomenės ir tėvų bei socialinio pedagogo bendradarbiavimas itin svarbus siekiant sėkmingai spręsti vaikų socioedukacines problemas. Mokyklos ir vaiko tėvų bendradarbiavimas turi būti abipusis, siekiantis bendro tikslo procesas, tik tada galimi teigiami poslinkiai sprendžiant socioedukacines problemas. Siekiant, kad tėvai taptų lygiaverčiais mokyklos bendruomenės nariais, socialiniams pedagogams, klasių auklėtojams svarbu įtraukti tėvus į mokyklos veiklą: skatinti bendrauti, bendradarbiauti. Šeimai ir mokyklai bendraujant ir bendradarbiaujant derinamos poveikio priemonės, todėl didesnė tikimybė, jog poveikis mokiniui bus sėkmingas.

1.6. Socioedukacinės pagalbos teikimo formos ir metodai

Daugumos mokslininkų (Černeckienė (2007); Indrašienė (2004); Johnson (2001) ir kt.) požiūriu socialinis pedagogas dirbdamas su vaikais grįžusiais iš užsienio į gimtąją šalį tęsti mokslų dažniausia taiko dvi pagrindines socialinės edukacinės pagalbos teikimo formas: individualų darbą su vaiku ir darbą grupėje.

Pasak Lukoševičienės (1999), Indrašienės (2004) individualus darbas gali būti suprantamas, kaip pagalba kurią profesionalas teikia asmeniškai individui. Individualus darbas tai kryptinga vertybių sistema, praktikos rūšis, naudojama asmenų, teikiančių pagalbą ugdytiniui, jo šeimai ir drauge sprendžiančių psichologines, socialines-ekonomines problemas, palaikančių individualų ryšį su jais. Pasak autorių individualiu darbu sprendžiamos mokinių socioedukacinės problemos, konsultuojami jo tėvai (globėjai, rūpintojai), mokytojai. Dirbant

grupėje vaikas skatinamas bendrauti ir bendradarbiauti, tai dažnai vaikui padeda išspręsti ugdymo, emocines, elgesio, bei integracijos problemas.

Individualus darbas su vaikais grįžusiais iš užsienio į Lietuvą kiekvienoje mokslo įstaigoje turi savitumą.

Johnson (2001) pateikia keturis individualaus darbo su vaiku, socialinės edukacinės pagalbos organizavimo etapus: Įvertinti ugdytinio poreikius; Sudaryti socialinės pedagoginės pagalbos planą ugdytiniui; Taikyti individualaus darbo su ugdytiniu metodus; Analizuoti ir vertinti socialinio pedagoginio poveikio priemonių ugdytiniui veiksmingumą.

Pasak Johnson (2001), svarbu vaiką įtraukti į poreikių identifikavimą, išeičių bei realių planų ieškojimą.

Rupšienė (2004), skiria tris individualaus darbo su vaiku pakopas: Informacijos rinkimas iki tiesioginių kontaktų su mokiniu pradžios; Individualus pokalbis su mokiniu; Mokinio elgsenos monitoringas.

Informacijos rinkimo iki tiesioginių kontaktų su mokiniu pradžios pakopos metu, pagalbos teikėjai stengiasi kuo daugiau išsiaiškinti atsiradusios mokinio problemos priežastis. Bendradarbiaujama su asmenimis, kurie yra susiję su vaiku, jo šeima, mokytojais, draugais ir kt. Siekiama sužinoti apie vaiko asmenybę, jo įpročius, teigiamus ir neigiamus elgesio bruožus (Rupšienė,2004).

Socialinės pedagoginės pagalbos teikėjai surinkę išankstinę informaciją, individualaus pokalbio su vaiku metu, gali laisviau užmegzti ryšį, iš anksto apgalvoti koku būdu prieiti prie problemos analizavimo (Rupšienė,2004).

Individualaus pokalbio su mokiniu metu pagalbos teikėjui svarbu pasinaudoti informacija, kuri išsiaiškinta iki susitikimo su vaiku. Čia didelį vaidmenį vaidina mokyklos specialistų kompetencija, mokėjimas bendrauti su mokiniu (Rupšienė,2004).

Mokinio elgsenos monitoringo metu vykdomas tolimesnis vaiko elgesio stebėjimas. Norint įsitikinti, jog problema tikrai pašalinta, nepakanka vien abipusio susitarimo, jog pagalbos teikimas nebebūtinas. Reikalingas vaiko tolimesnis stebėjimas. Privalu stebėti vaiko tolimesnį elgesį, jo nuotaiką, kalbą. Pastebėjus, jog problema atsinaujina būtina vėl teikti individualią socialinę pedagoginę pagalbą (Rupšienė,2004).

Mokslininkė Vosylienė (2009), pateikia keturis individualaus darbo etapus: Situacijos įvertinimą; veiklos planavimą; veiklą; įvertinimą ir grįžtamąjį ryšį.

Situacijos įvertinimas, individualaus darbo su vaiku etapas, kurio metu socialinės pedagoginės pagalbos teikėjas aiškinasi problemos priežastis. Bendraujant su vaiku, stengiamasi jį dėmesingai išklaudyti: sužinoti apie sunkumus, rūpesčius, problemas, jausmus. Problemos gali išryškėti ir ne iš karto, todėl svarbu kantrumas ir tolerancija. Informacijai rinkti gali tikti ir

interview su vaiko pažįstamais bei artimais žmonėmis, nuotraukos, garso ar vaizdo įrašai, vaiko rašinėlių analizė ir kt. (Vosylienė, 2009).

Veiklos planavimo etape aptariamos galimos problemos sprendimo alternatyvos, kurias vaikas įvardija kaip tinkamiausias ir realiausias. Veiklos etapu nuosekliai realizuojamas problemos sprendimo planas, visi veiksmai siejami su galutiniu tikslu. Įvertinimo ir grįžtamojo ryšio etape vaikas ir socialinės pedagoginės pagalbos teikėjas įvertina tikslo pasiekimo lygį, atsižvelgdami į poreikius, apibendrina rezultatus, jei reikia, tikslina veiklos planą ar grįžta prie ankstesnių etapų (Vosylienė, 2009).

Baigiamojo darbo autorės požiūriu mokslininkų Rupšienės (2004), Vosylienės (2009) pateikiami individualaus darbo su vaiku etapai gali būti sėkmingai taikomi teikiant socioedukacinę pagalbą vaikams grįžusiems iš užsienio į Lietuvą tęsti mokslus.

Daugelis mokslininkų pritaria, kad individualus darbas vienas iš efektyviausių socioedukacinės pagalbos teikimo būdų. Taikant šią socioedukacinės pagalbos teikimo formą siekiama eliminuoti iškilusias socioedukacines problemas, bendraujant su vaiku individualiai. Pagalbos teikėjai turi būti itin kompetentingi specialistai, jiems būtina panaudoti įvairius profesinius gebėjimus, žinias bei vadovautis socialinės pedagoginės pagalbos teikimo principais.

Antra socialinės pedagoginės pagalbos teikimo forma-darbas grupėje.

Anot Leliūgienės (2002), darbas grupėje padeda daug greičiau išspręsti esamas problemas, palengvina individo adaptaciją visuomenėje, ugdo jo fizines ir dvasines savybes. Šio metodo pagalba ugdytinis mokomas savarankiškumo, jam suteikiama galimybė pažvelgti į problemą skirtingais aspektais. Grupės nariai išmokomi pajusti atsakomybę už savo veiksmus, kitus narius.

Indrašienės (2004) teigimu, grupiniu metodu pagalbą teikia ne tik socialinis pedagogas, bet ir kiekvienas grupės narys vienas kitam. Ypač reikšmingas jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikams - grupinės žaidimo terapijos metodas.

Anot Dvariono (2002), darbas grupėje suteikia galimybę vaikų daugiašaliams ryšiams, kurie negalimi dirbant su vaiku individualiai. Kitų vaikų buvimas mažina įtampą, skatina aktyvumą ir įsitraukimą į bendrą veiklą. Vaikai pradeda bendrauti su socialiniu pedagogu ir pasitiki juo kur kas labiau negu individualaus užsiėmimo metu.

Darbas grupėje apima gyvenimo įgūdžių ugdymą, tolerancijos ugdymą, prevencinės veiklos vykdymą, pagalbą sprendžiant problemas, tėvų (globėjų, rūpintojų), mokyklos bendradarbiavimo skatinimas ir kita.

Gyvenimo įgūdžiai - tai gebėjimai prisitaikyti visuomenėje ir elgtis pozityviai, individų gebėjimas veiksmingai susidoroti su kasdieninio gyvenimo poreikiais ir problemomis; tai tokie

gebėjimai, kurie jauniems žmonėms padeda išlaikyti psichikos sveikatą ir pasitikėjimą savo jėgomis, kai jie susiduria su gyvenimo realijomis (Gyvenimo įgūdžių ugdymo programa, 2004).

Socialinės pedagoginės pagalbos teikimas grupėje apima ir tėvų įtraukimą į mokyklos gyvenimą. Mokslinėje literatūroje (Strimaitienė, Kvieskaitė, 2009; Merfeldaitė, 2009).

Darbas grupėje dirbant su vaiku grįžusiu iš užsienio į gimtąją šalį taikomas jau daugelyje šalių: Suomijoje, Danijoje, Vokietijoje, Japonijoje ir kt. šalyse. Mokslininkai Yoshida, Matsumoto ir kt. 2002; Tsuda, 2000 ; Zenke 1995, analizavę vaikų patyrusių reemigraciją integracijos problemas be individualaus darbo su vaiku įvardija ir grupinio darbo svarbą siekiant vaiko sėkmingos integracijos.

Mokslininkų požiūriu darbas grupėje padeda daug greičiau išspręsti esamas problemas, palengvina vaiko adaptaciją visuomenėje, ugdo jo fizines ir dvasines savybes. Šio metodo pagalba ugdytinis mokomas savarankiškumo, jam suteikiama galimybė pažvelgti į problemą skirtingais aspektais. Darbas grupėje suteikia galimybę vaikų daugiašaliams ryšiams, kurie negalimi dirbant su vaiku individualiai. Kitų vaikų buvimas mažina įtampą, skatina ugdytinio aktyvumą ir įsitraukimą į bendrą veiklą.

Mokslinėje literatūroje dabartiniu metu minima ir trečioji socialinės-educacinės pagalbos teikimo vaikui forma-darbas mokyklos bendruomenėje.

Gera mokymosi aplinka padeda formuoti mokinių kultūrai, savarankiškumui ir atsakomybei, skatina norą mokytis, bendrauti ir veikti kartu su bendraklasiais, mokytoju.

Dobranskienės (2002), teigimu mokykla - ugdomoji specifiskai organizuota bendruomenė. Mokyklos bendruomenėje moksleiviams suteikiamos galimybės įgyvendinti savo polinkius, interesus, gyventi pilnavertį gyvenimą. Mokyklos bendruomenėje sudarytos sąlygos visapusiškam asmenybės ugdymui.

Mokslininkų (Poderienės, 2006; Barkauskaitės, Mikalauskienės, 2011; Indrašienės, Merfeldaitės, 2011) požiūriu svarbiausi mokyklos bendruomenės uždaviniai: užtikrinti sveiką ir saugią vaikų raidą sukuriant tam palankią aplinką. Mokykla yra vieta, visapusiškai ugdanti asmenį: puoselėjanti sveikatą, formuojanti gyvenimo įgūdžius, tarp jų sveikos gyvensenos, plėtojanti veiklą, atsižvelgiant į vaiko raidos ypatumus. Mokykloje diegiami svarbiausi pozityvios ugdymo aplinkos principai: socialinių ir psichologinių sąlygų, teikiančių malonių išgyvenimų, sudarymas; mokliškai pagrįstų ugdymo proceso režimo ir poilsio sąlygų sudarymas; streso, nuovargio ir monotonijos mokymo(si) procese valdymas ir kt. Tinkama mokymosi aplinka gali skatinti teigiamą besimokančiojo požiūrį į dalyką, stimuliuoti mąstymą, išradingumą ir smalsumą, kelti savigarbą, pasitikėjimą savimi ir žadinti savo vertės jausmą, stiprinti besimokančiojo atsakomybės teisingumo jausmą ir teigiamą požiūrį ir mokymąsi. Tokiai

aplinkai sukurti svarbu, kad būtų užtikrintos saugios mokymosi sąlygos, tarp pedagogo ir besimokančiojo vyrautų bendradarbiavimas.

Dabartiniu metu analizuojamų socioedukacinės pagalbos teikimo formų įgyvendinimas nėra sklandus. Iškylančios problemos mokinių bei mokyklos bendruomenės tarpe kartais trukdo sklandžiam ugdymosi ir mokymosi procesui, tačiau socialinis pedagogas ir kiti mokyklos bendruomenės nariai kartu yra pajėgūs efektyviai spręsti iškilusias socioedukacines problemas.

Socialinis pedagogas spręsdamas socioedukacines problemas pasitelkia šiuos socialinės edukacinius pagalbos teikimo metodus: konsultavimą (patarimai, pasitarimai, papildoma mokomoji pagalba vaikams ir mokiniams, jų grupėms, mokytojams, kitiems švietimo pagalbos specialistams, tėvams (globėjams, rūpintojams) siekiant padėti išsiaiškinti tai, kas vyksta jų gyvenime ir mokymosi aplinkoje); tyrimus (siekiant išsiaiškinti aplinkos poveikį vaikui ir mokiniui, ugdymosi ir mokymosi sunkumus, kas padeda valdyti procesą, reiškinio sąlygas, patikrinti priežastinius reiškinų ryšius ir kita); mokymą ir švietimą (skirtas padėti vaikams ir mokiniams išmokti kūrybiškai ir kritiškai mąstyti, bendrauti, pažinti save, aplinką, gebėti priimti sprendimus, spręsti problemas, elgtis visuomenėje priimtinais būdais, valdyti emocijas, gyvenimo įgūdžių, sveikos gyvensenos ugdymas ir kita); prevencinės veiklos organizavimą (tikslu mažinti teisės pažeidimus, mokyklos nelankymą, laikytis vidaus tvarkos taisyklų, vykdyti alkoholio, tabako, narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo, smurto, patyčių, savižudybių, ligų, ir kitų neigiamų socialinių reiškinų prevencija); socialinės pedagoginės pagalbos tinklo kūrimą (vaikams ir mokiniams, mokytojams, tėvams (globėjams, rūpintojams), socialinių partnerių paieška, projektų vykdymas ir plėtra); tėvų (globėjų, rūpintojų), mokytojų švietimą (vaiko raidos, gyvenimo įgūdžių ugdymo, socializacijos, bendravimo ir kitais klausimais). (Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašas, 2011).

Apibendrinant galima teigti, kad mokslinėje literatūroje ir naujausiuose švietimo teisės aktuose įvardijamos šios socialinės-edukacinės pagalbos teikimo formos: individualus darbas, darbas grupėje ir darbas mokyklos bendruomenėje. Individualus darbas vienas iš efektyviausių socioedukacinės pagalbos teikimo formų. Taikant šią formą siekiama eliminuoti iškilusias socioedukacines problemas, bendraujant su vaiku individualiai. Darbas grupėje padeda daug greičiau išspręsti esamas problemas, palengvina vaiko adaptaciją visuomenėje, ugdo jo fizines ir dvasines savybes. Šio metodo pagalba ugdytinis mokomas savarankiškumo, jam suteikiama galimybė pažvelgti į problemą skirtingais aspektais. Darbas mokyklos bendruomenėje remiasi mokyklos bendruomenės narių bendradarbiavimo skatinimu, saugios mokymosi ir ugdymo aplinkos sukūrimu, sprendžiant vaikų socioedukacines problemas.

2 skyrius. SOCIOEDUKACINĖS PAGALBOS, TEIKIAMOS REEMIGRACIJĄ PATYRUSIEMS VAIKAMS, KOKYBINIS TYRIMAS

2.1. Tyrimo metodika

Empirinis tyrimas atliktas 2012 m. lapkričio mėn. 2 d.- 2012 m. gruodžio mėn. 5 d. Mažeikių bendrojo lavinimo mokyklose iš anksto suderinus su įstaigos vadovais, vaikais ir vaikų tėvais.

Dėl tyrimų buvo iš anksto individualiai tartasi, suderintas laikas ir vieta. Moksleiviai, jų tėvai ir socialiniai pedagogai apklausti socialinio pedagogo kabinete.

Su tyrimo dalyviais iš anksto buvo susitarta dėl interviu vietos, laiko, paaiškintas interviu tikslas, gautų duomenų panaudojimas. Tyrimo metu vadovautasi konfidencialumo ir savanoriškumo principais. Mokiniai turėjo teisę laisvai apsispręst dalyvauti, ar nedalyvauti tyrime. Tačiau visi tikslinės atrankos būdu kalbinti mokiniai noriai sutiko pasidalinti savo išgyvenimais, kuriuos jie patyrė sugrįžę iš užsienio į Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklą.

Siekiant tyrimo tikslo, taikyti metodai: empirinių duomenų rinkimui – pusiau struktūruotas interviu, empirinių (kokybinių) duomenų analizei – kokybinė turinio (*content*) analizė. Content-analizė suprantama, kaip detalus, sisteminis tam tikrų duomenų tyrimas, kurio tikslas išskirti specifines nagrinėjamo reiškinių charakteristikas.

Empiriniam tyrimui atlikti taikytas kokybinio tyrimo metodas, įgalina tyrėją įvairiapusiškai pažvelgti į tiriamą problemą (šiuo atveju - įgalino atskleisti kaip teikiamą socioedukacinę pagalbą vertina reemigraciją patyrę vaikai jų tėvai ir socialiniai pedagogai) per unikalią žmogaus patirtį apie tiriamąjį reiškinį bei yra labiau orientuotas į tiriamojo proceso analizę (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008).

Tyrimas grindžiamas fenomenologiniu požiūriu. Tyrėjas siekia įvertinti žmogaus santykį su išoriniu pasauliu bei kitais žmonėmis (Kardelis, 2002). Tyrėjas, pasitelkdamas fenomenologijos metodą, tiria įvairias reakcijas į tam tikrus reiškinius, arba suvokimą apie kažkokius reiškinius (Creswel, 2002).

Tiriamas reiškinys - mokinių grįžusių iš užsienio į Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklą socioedukacinė pagalba. Siekiama iširti ir įvertinti socioedukacinę pagalbą teikėjų: socialinių pedagogų, pedagogų, moksleivių tėvų, mokyklos bendruomenė pagalbą vaikui grįžusiam iš užsienio.

Baigiamojo darbo temai atskleisti pasirinktas kokybinis, aprašomojo tipo tyrimas. Tyrimas buvo modeliuojamas ir atliekamas remiantis Creswel, (2002), Kardelio (2002), Bitino (2006, 2007) mokslinio tyrimo organizavimo aspektais.

Kaip nurodo Bitinas (2006), Žukauskienė (2008), kokybinis tyrimas - sistemingas situacijos, įvykio, atvejo, individo ar grupės tyrimas natūralioje aplinkoje, siekiant suprasti tiriamuosius reiškinius bei pateikti interpretacinį, holistinį (ne kaip atskirų kintamųjų pasekmę, bet „išgyventą patirtį“) iš situacijų analizės kylantį paaiškinimą.

Remiantis Creswel (2002), kokybinis tyrimas-tyrimų studija, kuri tiria santykių, veiksmų, situacijų kokybę. Tyrėjai, kurie atlieka kokybinį tyrimą, siekia psichologiškai turtingo, gilaus individų elgsenos supratimo (Bitinas, 2007).

Kokybinio tyrimo metodas privalumas tas, kad jis yra lankstus, leidžia greitai prisitaikyti prie tyrimo situacijos. Užduodamais interviu klausimais galima gilintis į tyrimo dalyvių problemas, nes pokalbis yra viena svarbiausių duomenų rinkimo priemonių kokybiniame tyrime. Užduodami klausimai padeda plačiau suprasti nagrinėjamą temą ir gauti išsamius atsakymus į pateiktus klausimus, suvokti informantų patirtį–tiriamuoju klausimu, kurias jie išsako savais žodžiais.

Kokybiniame tyrime tyrėjas yra pagrindinis tyrimo instrumentas (Creswel, 2002). Kokybinė informacija yra surenkama žodine forma. Informacijos surinkimo būdų daug (audio, video įrašai, rašytiniai interviu, veiklos užrašai, dokumentai ir kt.), jais tyrėjas privalo pasiekti, kad tiriamieji pasistengtų atkurti savo patyrimus, kuriuos išgyveno praeityje. Surinktus iš kiekvieno tiriamojo asmens duomenis tyrėjas analizuoja, atrenka svarbiausius, kurie yra ypač reikšmingi tyrimui, juos koduoja ir kategorizuoja (Creswel, 2002).

Kokybinio tyrimo metu gautos informacijos nesiekama suvesti į skaičius, tyrėjas bando suvesti ir aprašyti, ką jis pastebėjo, jam rūpi tiek procesas, tiek rezultatas.

Šiame kokybiniame tyrime atskleidžiamos reemigraciją patyrusių vaikų socioedukcinės problemos, įvertinamas pagalbos vaikui efektyvumas, pagalbos teikėjų (socialinių pedagogų, pedagogų, moksleivių tėvų, mokyklos bendruomenės) teikiamos pagalbos turinys, formos ir metodai bei jų efektyvumas.

Lyginamosios analizės pagalba lyginami interviu dalyvių nuomonės požiūriai. Ja siekiama išsiaiškinti, kokias problemas (sunkumus) patiria mokiniai, sugrįžę iš užsienio į bendrojo lavinimo mokyklą ir kokia pagalba jiems teikiama mokykloje ir kas ją teikia.

Duomenims rinkti taikomas interviu tyrimo metodas. Remiantis Kardeliu (2002), interviu tai pokalbis, arba dviejų žmonių dialogas, kurio metu siekiama gauti būtiną informaciją rūpima tema. Interviu metu visa informacija gaunama verbaline forma.

Šiame tyrime buvo taikomas pusiau struktūrizuotas interviu. Pusiau struktūrizuotam interviu parengtas klausimynas (žr. priedus Nr.1, Nr.2, Nr.3). Interviu klausimai sudaryti remiantis atlikta operacionalizacija (žr. 4 priedą).

Formuojant interviu klausimyną daugiausia remtasi atvirais klausimais, uždari klausimai naudojami informacijos patikslinimui. Klausimai orientuoti į vaikų grįžusių iš užsienio į Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklas savijautą, jų santykius su bendraamžiais, mokytojais, vaikams teikiamą pagalbą.

Kokybinė turinio (*content*) analizė buvo atliekama keturiais žingsniais: 1) daug kartų skaitytas gautas tekstas; 2) remiantis „raktiniais“ žodžiais išskirtos manifestinės kategorijos; 3) atliktas kategorijų skaidymas į subkategorijas; 4) atliktas kategorijų ir subkategorijų interpretavimas ir pagrindimas (Žydžiūnaitė, 2004).

Tyrimo etika. Atliekant tyrimus rekomenduojama vadovautis tokiais etikos principais: savanoriško apsisprendimo; informacijos apie tyrimo duomenų panaudojimą suteikimo; konfidencialumo; tyrimo dalyvių pagarbos ir orumo išlaikymo (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008). Atliekant tyrimą minėti principai buvo realizuoti. Tyrimo dalyviai savanoriškai apsisprendė dalyvauti tyrime. Informantams buvo atskleista tyrimo esmė, koku tikslu atliekamas tyrimas, kaip ir kur bus panaudoti gauti duomenys. Buvo užtikrintas visiškas konfidencialumas, anonimiškumas. Interviu metu buvo išlaikomas tyrimo dalyvių orumas ir pagarba, neužduodant įžeidžiančių klausimų.

2.2. Tyrimo imtis

Tyrimo dalyviai - mokiniai, grįžę iš užsienio į Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklas, socialiniai pedagogai ir mokinių tėvai.

Tikslinių grupių tyrimo dalyviai parinkti taikant kriterinę atranką, kai imties vienetai b atrenkami vienai grupei pagal konkretų nustatytą kriterijų (Žydžiūnaitė, 2006).

Tyrime buvo apklaustos trys sutelktos tikslinės grupės. Kiekviena grupė atstovavo vieną kriterijų, orientuotą į tyrimo dalyvių veiklos pobūdį:

- pirmoji grupė - tai socialiniai pedagogai (pagrindiniai pagalbos vaikui teikėjai);
- antroji grupė - tai reemigraciją patyrusių vaikų grįžusių į Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklas tėvai;
- trečioji grupė – reemigraciją patyrę vaikai grįžę į Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklas.

Pirmoji tyrimo dalyvių grupė-socialiniai pedagogai (žr.2 lentelę)

Visi tyrimo dalyviai koduoti, tyrimo dalyviai-socialiniai pedagogai (S1...S6); tyrimo dalyviai reemigraciją patyrę vaikai (V1...V6), reemigraciją patyrusių vaikų tėvai (T1...T6).

Dauguma tyrimo dalyvių patyrę savo srities specialistai, vidutinis darbo stažas socialinio pedagogo pareigose siekia 5,2 m.

Tyrimo dalyvių - socialinių pedagogų socialiniai-demografiniai duomenys

Tiriamųjų kodas	Lytis	Amžius	Darbo stažas
S1	Moteris	36 m.	5 m.
S2	Moteris	37 m.	5 m.
S3	Moteris	42 m.	7 m.
S4	Moteris	32 m.	4 m.
S5	Moteris	37 m.	6 m.
S6	Moteris	28 m.	4 m.

Antroji tyrimo dalyvių grupė – reemigraciją patyrusių vaikų grįžusių į Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklas tėvai. Jų socialiniai-demografiniai duomenys pateikiami 3 lentelėje.

Tyrimo dalyvių - reemigraciją patyrusių vaikų tėvų socialiniai-demografiniai duomenys

Tiriamųjų kodas	Lytis	Amžius	Tiriamųjų laikas praleistas užsienyje
T1	Moteris	45 m.	3 metai
T2	Moteris	47 m.	4 metai
T3	Moteris	52 m.	4 metai
T4	Moteris	49 m.	3 metai
T5	Vyras	47 m.	2 metai
T6	Moteris	53 m.	3 metai

Kaip jau minėta taikyta tikslinė dalyvių atranka. Atrinkti mokiniai, grįžę iš užsienio į Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklas kurie galėjo geriausiai atsakyti į interviu klausimus.

Tyrime dalyvavo 6 mokiniai (keturios mergaitės ir du berniukai), kurie gyveno ir mokėsi užsienyje: Didžiojoje Britanijoje - 2 tiriamosios, Airijoje - 2 tiriamieji Danijoje - 1 tiriamoji , Vokietijoje - 1 tiriamoji.

Tyrime dalyvavo 6 mokiniai, kurie gyveno Mažeikių mieste ir mokėsi Mažeikių miesto bendrojo lavinimo mokyklose: 1 - dvyliktos klasės mokinė, 18 metų amžiaus, 2- vienuoliktos

klasės mokinės, 17 metų amžiaus, 1 - dešimtos klasės mokinė, 16 metų amžiaus, 2 - devintos klasės mokiniai, 15 metų amžiaus (2 vaikinai) (žr. 4 lentelę).

Siekiant gauti išsamesnę informaciją, t.y išsiaiškinti reemigraciją patyrusių vaikų grįžusių į Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklas socioedukacines problemas tiriami vaikai, kurie mokėsi užsienyje ne mažiau kaip vienerius metus, o Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje praleido ne mažiau, kaip metus.

4 lentelė

Tyrimo dalyvių- reemigraciją patyrusių vaikų socialiniai-demografiniai duomenys

Tiriamųjų kodas	Tiriamųjų amžius	Tiriamųjų lytis	Tiriamųjų laikas praleistas užsienyje
V1	15 metų	Vyr.	3 metai
V2	15 metų	Vyr.	4 metai
V3	16 metų	Mot.	4 metai
V4	17 metų	Mot.	3 metai
V5	17 metų	Mot.	2 metai
V6	18 metų	Mot.	3 metai

Interviu metu gauta informacija buvo fiksuojama lape po informantams pateiktų klausimų. Interviu metu gauti duomenys analizuojami ir interpretuojami.

2.3. Reemigraciją patyrusių vaikų socioedukacinės problemos ir jų raiška

Interviu pradiniame etape, apklausiant visų trijų interviu grupių dalyvius siekta sužinoti su kokiomis problemomis susiduria iš užsienio šalių į Lietuvą grįžę vaikai.

Mokslininkų (Rupšienės, Kučinskienės (2006); Weaver (1994)) teigimu, mokiniai, išvykę į kitą šalį, pakankamai greitai prisitaiko ir lengvai prie naujos kultūros ir mokyklos, kadangi daugelyje užsienio šalių (Didžiojoje Britanijoje, Airijoje, Vokietijoje) švietimo institucijoms tai nėra naujas reiškinys, ir minėtos šalys jau turi sukaupusios nemažą patirtį teikiant pagalbą iš užsienio sugrįžusiems vaikams.

Interviu dalyviai socialiniai pedagogai išskiria net keturias problemų subkategorijas: mokymosi, adaptacinės, elgesio ir emocinės problemas (žr. 5 lentelę).

Problemos su kuriomis susiduria reemigraciją patyrę vaikai

Kategorijos	Subkategorijos	Teiginių skaičius	Empirinių indikatorių (teiginių) pavyzdžiai
Socioedukacinės problemos	Mokymosi problemos	6	<...> sunku skaityti, rašyti, painioja lietuviškus, angliškų žodžius, sunkumų kyla ir kitose pamokose dėl teksto suvokimo <...> (S1) <...> kyla problemos per gimtosios kalbos pamokas. Didžiausios spragos jaučiamos lietuvių kalbos pamokose <...> (S3)
	Adaptacinės problemos	6	<...> aktualiausias adaptacijos problemos, nes nuo vaiko emocinės, psichologinės savijautos priklauso ir mokymosi sėkmė <...> (S1) <...> sunku pritaipyti bendraamžių grupėje, neturi draugų, šalinasi visų<...>;<...> susiduriama su adaptacijos naujoje ugdymo aplinkoje problemomis <...> (S2)
	Elgesio problemos	5	<...> sunkumų kyla dėl taisyklių nesilaikymo, sunku išsėdėti pamokose, sukaupti dėmesį, <...> sunku sutikti dėmesį <...> (S4)
	Emocinės problemos	5	<...> kai nesiseka pamokose kyla ir emocinės problemos vaikai nemoka susitvarkyti su savo emocijomis <...> (S1)

Tyrimo dalyviai - socialiniai pedagogai teigia, kad grįžimas į savo įprastą aplinką, po keleto metų buvimo užsienyje nėra paprastas ir lengvas išbandymas vaikui. Dažnai klaidingai manoma, kad galimybė kalbėti savo kalba, būti savoje kultūrinėje aplinkoje tarp šeimos ir senų draugų padeda vaikui greitai prisitaikyti sugrįžus namo.

Mokslininkų (Rupšienės, Kučinskienės, 2006) teigimu, sugrįžę ir adaptuodamiesi savoje kultūroje ir mokykloje visi be išimties patiria stresą, kurį sąlygoja keletas veiksnių: kultūrinis šokas, sugrįžimo kultūrinis šokas, mokyklos keitimo sunkumai.

Panašios nuomonės laikosi ir Ruškus (2008), Vosylienė (2008). Teigdami, kad iš užsienio į Lietuvą grįžę vaikai, susiduria su jiems neįprasta ir dažnai problematiška situacija. Sprendimas grįžti į gimtąją šalį dažniausiai nėra jų pačių, o tėvų sprendimas, todėl vaikai atsiduria dviprasmiškose situacijose. Jie palieka jau svečioje šalyje įprastas ugdymo ir kalbines aplinkas, turi iš naujo integruotis į lietuviškas ugdymo bei kalbines aplinkas. Reemigrantai vaikai patiria kultūrinės aplinkos ir socialinio gyvenimo pokyčius, kurie reikalauja papildomų pastangų psichologinei adaptacijai.

Pasak tyrimo dalyvių adaptacijos sėkmė priklauso nuo mokinio asmenybės brandumo ir priimančios mokyklos paramos programų efektyvumo.

Tyrimas atskleidė ir kylančias elgesio problemas. Tyrimo dalyvių požiūriu iš užsienio į Lietuvą grįžusiems vaikams sunkumų kyla dėl taisyklių nesilaikymo, jiems dažnai būna sunku išsėdėti pamokose, sukaupti dėmesį.

Interviu dalyvių – socialinių pedagogų nuomone kai nesiseka pamokose kyla ir emocinės problemos vaikai dažnai nemoka susitvarkyti su savo emocijomis.

Tyrimo metu interviu dalyvių paprašyta pakomentuoti šias problemas, papasakoti kaip jos pasireiškia.

Mokymosi problemos.

Iš reemigraciją patyrusių vaikų grįžusių į Lietuvą mokymosi problemos ir jų raiška bendrojo lavinimo mokyklose atspindimos 6 lentelėje.

6 lentelė

Reemigraciją patyrusių vaikų mokymosi problemos ir jų raiška bendrojo lavinimo mokyklose

Kategorijos	Subkategorijos	Teiginių skaičius	Empirinių indikatorių (teiginių) pavyzdžiai
Mokymosi problemos	Gimtosios (Lietuvių kalbos) kalbos spragos	6	<p><...> sunku skaityti, rašyti, painioja lietuviškus, angliškus žodžius, sunkumų kyla ir kitose pamokose dėl teksto suvokimo <...> (S1)</p> <p><...> kyla problemos per gimtosios kalbos pamokas. Didžiausios spragos jaučiamos lietuvių kalbos pamokose. Netaisyklingai kirčiuojama, sakiniuose kartais taikoma angliška stilistika <...> (S2)</p> <p><...> Lietuvių pamokos metu pastebėjau, kad iš užsienio grįžę vaikai dažnai klaidingai kalbėdami vartoja veiksmažodį jį nukeldami į sakinio galą <...> (S5)</p> <p><...> rašant ir skaitant stebimos netaisyklinga sakinių sandara <...> (S6)</p>
	Nepakankamos bendrųjų dalykų: (biologijos, chemijos, geografijos, fizikos žinios)	5	<p><...> pastebimos labai silpnos vaikų grįžusių iš užsienio bendrųjų dalykų biologijos, chemijos, geografijos, fizikos žinios <...> (S1)</p> <p><...> vaikai silpni įsisavinę geografijos, fizikos, biologijos pagrindus <...> (S3)</p> <p><...> užsienio šalyse (Didžiojoje Britanijoje, Danijoje, Airijoje mokyklose iki dešimtos klasės pateikiamas tik integruotas biologijos, chemijos, geografijos, fizikos mokslų kursas. Lietuvoje jau septintoje-aštuntoje klasėje biologija, chemija, fizika, <...> (S6)</p>

Kategorijos	Subkategorijos	Teiginių skaičius	Empirinių indikatorių (teiginių) pavyzdžiai
Mokymosi problemos	Skirtingų užsienio ir Lietuvos švietimo sistemų sąlygotos mokymosi problemos (skirtingi ugdymo metodai)	5	<...> Lietuvos mokyklų programos ir reikalavimai yra aukštesni nei užsienio šalių mokyklų, mūsų mokyklos moksleivius parengia daug geriau <...> (S1) <...> užsienio mokyklų švietimo programose keliami mažesni atskirų mokslo dalykų žinių reikalavimai, tai ypač pastebima dirbant su reemigrantais vaikais <...> (S5)

Visi interviu dalyviai (socialiniai pedagogai) pastebi, kad iš užsienio grįžę vaikai mokydami susiduria su gimtosios kalbos problemomis (sunkumais).

Interviu dalyviai (socialiniai pedagogai) pažymi, kad reemigraciją patyrusiems vaikams sunku skaityti, rašyti, painioja lietuviškus, angliškų žodžius, sunkumų kyla ir kitose pamokose dėl teksto suvokimo, taip pat dažnai kyla problemos per gimtosios kalbos pamokas. Netaisyklingai kirčiuojama, sakiniuose kartais taikoma angliška stilistika.

Interviu dalyviai (socialiniai pedagogai) pažymi, kad Lietuvių kalbos pamokos metu reemigraciją patyrę vaikai dažnai klaidingai kalba, vartoja veiksmažodį jį nukeldami į sakinio galą, taip pat rašant ir skaitant stebimos netaisyklinga sakinių sandara.

Gimtosios kalbos ir rašymo problemų aktualumą patvirtina ir anksčiau atlikti mokslininkų tyrimai.

Suomijos mokslininkų Vuorenkoski, Kuure, Moilanen 2000 metais atlikti tyrimai, atskleidė, kad pagrindinės sugrįžusiųjų iš užsienio vaikų problemos susijusios su gimtąja kalba, dalykinės sistemos skirtumais ir dėstymo metodais. Tyrimas atskleidė, kad trečdalis tiriamųjų kalbos vystymasis buvo atsilikęs dviem metais, o kitų dalykų žinios buvo prastesnės negu standartinio suomių moksleivio.

Iš užsienio į Lietuvą grįžusių vaikų gimtosios kalbos mokymosi problemas įvardija ir lietuvių mokslininkai J. Ruškus ir D.Kuzmickaitė 2008 metais jų atliktuose tyrimuose nustatyta, kad vaikai grįžę iš užsienio šalių tęsti mokslus Lietuvoje susiduria su lietuvių kalbos gebėjimų sunkumais, kalbos vartojimo ribotumu pan.

Interviu dalyviai (socialiniai pedagogai) komentuodami silpnas į Lietuvą grįžusių vaikų gimtosios kalbos žinias pastebi, kad vaikai per praleistus užsienyje metus neturėjo galimybės mokytis gimtosios kalbos, tai atsispindi jų silpnokos gimtosios kalbos žinios.

Kita tyrimo metu įvardinta mokymosi problemų grupė - nepakankamos bendrųjų dalykų: biologijos, chemijos, geografijos, fizikos žinios.

Interviu dalyviai (socialiniai pedagogai) pažymėjo, kad pastebimos labai silpnos vaikų grįžusių iš užsienio bendrųjų dalykų biologijos, chemijos, geografijos, fizikos žinios. Vaikai silpnai įsisavinę geografijos, fizikos, biologijos mokslų pagrindus.

Tyrimo dalyvių (socialinių pedagogų) požiūriu užsienio šalyse (Didžiojoje Britanijoje, Danijoje, Airijoje ir kt.) mokyklose iki dešimtos klasės pateikiamas tik integruotas biologijos, chemijos, geografijos, fizikos mokslų kursas. Lietuvoje jau septintoje - aštuntoje klasėje geografija, biologija, chemija, fizika pradedami dėstyti kaip atskiri dalykai, siekiant suteikti visapusišką šių dalykų žinių. Tai tyrimo dalyvių požiūriu pagrindinė nepakankamų žinių priežastis. Visi tyrimo dalyviai vieningai išryškino ir skirtingų užsienio ir Lietuvos švietimo sistemų sąlygotas mokymosi problemas. Lietuvos mokyklų programos ir reikalavimai yra aukštesni nei užsienio šalių mokyklų, mūsų mokyklos moksleivius parengia daug geriau. Užsienio mokyklų švietimo programose keliami mažesni atskirų mokslo dalykų žinių reikalavimai, tai ypač pastebima dirbant su reemigrantais vaikais.

Adaptacijos problemos. Antra problemų grupė, su kuria susiduria iš užsienio šalių į Lietuvą grįžę vaikai tai - adaptacijos /integracijos problemos (žr.7 lentelę).

7 lentelė

Reemigraciją patyrusių vaikų adaptacijos problemos ir jų raiška bendrojo lavinimo mokyklose

Kategorijos	Subkategorijos	Teiginių skaičius	Empirinių indikatorių (teiginių) pavyzdžiai
Adaptacijos problemos	Vaikų išgyvenimai dėl mokyklos ir gyvenamosios vietos pakeitimo	6	<...> iš užsienio šalių į Lietuvą grįžę vaikai pergyvena dėl svečiojo šalies paliktų draugų, bendraklasių <...> (S1) <...> mokyklos, gyvenamosios vietos pakeitimas dažnai būna susijęs su didele vaiko emocine įtampa ir nežinomybe, kadangi vaikui reikia palikti įprastą tvarką, draugus ir nusistovėjusius santykius. Naujoje vietoje neretai vaikai nieko nepažįsta, tai reiškia, kad visus santykius reikės pradėti kurti iš naujo, o tai susiję su kylančiais adaptaciniais/integraciniais sunkumais <...> (S6)
	Kultūrinės aplinkos pasikeitimas	6	<...> vaikai dažnai gailisi palikę užsienio šalį, nes jiems imponavo šalies kultūra., jie jau buvo apsipratę su šios kultūros ypatumais <...> (S1) <...> užsienio kultūros įtaka jaučiasi bendravimo su vaikais metu, be abejonės dėl pasikeitusios kultūros vaikai patiria taip vadinamą kultūrinį šoką <...> (S3)
	Santykių su bendraklasiais sunkumai	5	<...> sunku pritaipyti bendraamžių grupėje, neturi draugų, šalinasi visų <...> (S1) <...> dažnai bendraamžiai vaikus reemigrantus priima ne iškart, pasitaiko, kad tokie vaikai yra kiek atstumiami, į juos kitaip žiūrima <...> (S4)

Kategorijos	Subkategorijos	Teiginių skaičius	Empirinių indikatorių (teiginių) pavyzdžiai
Adaptacijos problemos			<...> kartais stebimas tokių vaikų atotrūkis nuo visos klasės, tačiau per metus vaikams dažniausia pavyksta visiškai adaptuotis naujoje klasėje <...> (S5)
	Santykių su mokytojais sunkumai	6	<...> didesnių problemų santykiuose su mokytojais neįžvelgiama <...> (S1) <...> kartais kyla komunikacijos: bendravimo ir bendradarbiavimo su moksleiviais reemigrantais sunkumų, sąlygoto skirtingų ugdimosi sistemų užsienio mokyklose <...> (S2) <...> mokykloje su vaikais dirba ir socialinis pedagogas, psichologas, tad galima teigti, kad pavyksta sėkmingai bendrauti ir bendradarbiauti su vaikais reemigrantais <...> (S4) <...> Lietuvos mokyklose pasigendama šiltesnio, pagrįsto draugiškais santykiais ir pagarba mokiniui bendravimo ir bendradarbiavimo <...> (S5)
	Mokyklos nepakankamas pasirengimas priimti mokinių reemigrantą	6	<...> mokyklose galėtų būti paruoštos specialios programos palengvinančios šių vaikų adaptaciją/integraciją <...> (S1) <...> mokykla nėra visiškai pasirengusi priimti šiuos vaikus <...> (S3)

Tyrimas išryškino, kad iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusių vaikų adaptacinius /integracinius sunkumus susiję su mokyklos ir gyvenamosios vietos pakeitimu.

Adaptacijos problemas keičiant mokyklą Lietuvoje nagrinėjo (Poderienė (2002), Rupšienė, Tijūnėlienė, ir kt., (2004), Rupšienė, Kučinskienė (2006), Rupšienė, Bitinas (2007), ir kt. Nemažai mokinių bent vieną kartą gyvenime dėl objektyvių ar subjektyvių priežasčių tenka keisti bendrojo lavinimo mokyklą ir pereiti iš vienos mokyklos į kitą, tačiau reemigrantų tema „mokyklos keitimas“ nėra išsamiau analizuotinas. Taigi mokyklos keitimą galima įvardinti kaip vieną pagrindinių vaikų adaptacinių problemų.

Interviu dalyvių (socialinių pedagogų) požiūriu iš užsienio šalių į Lietuvą grįžę vaikai pergyvena dėl svečioj šaly paliktų draugų, bendraklasių. Mokyklos, gyvenamosios vietos pakeitimas dažnai būna susijęs su didele vaiko emocine įtampa ir nežinomybe, kadangi vaikui reikia palikti įprastą tvarką, draugus ir nusistovėjusius santykius. Naujoje vietoje neretai vaikai nieko nepažįsta, tai reiškia, kad visus santykius reikės pradėti kurti iš naujo, o tai susiję su kylančiais adaptaciniais/integraciniais sunkumais.

Mokyklos ir gyvenamosios vietos pakeitimo sunkumus įvardija ir antroji, bei trečioji tyrimo dalyvių grupės: iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusių vaikų tėvai ir patys iš užsienio šalių į Lietuvą grįžę vaikai. Interviu dalyviai (tėvai) taip pat pastebi, kad vaikai gailisi paliktų draugų (žr.8 lentelę).

Reemigraciją patyrusių vaikų išgyvenimai dėl mokyklos ir gyvenamosios vietos pakeitimo

Kategorijos	Subkategorijos	Teiginių skaičius	Empirinių indikatorių (teiginių) pavyzdžiai
Vaikų išgyvenimai dėl mokyklos ir gyvenamosios vietos pakeitimo.	Gailestis dėl klasės draugų netekties	6	<p><...> vaikui buvo gaila palikti savo klasę, nes jis gerai pritapo klasėje, turėjau daug draugų, bendrų pomėgių <...> (T1)</p> <p><...> vaikui buvo gaila palikti klasę ir draugus, tai buvo pastebima jo nuotaikoje <...> (T3)</p> <p><...> vaikas nerimavo palikdamas klasės draugus <...> (T4)</p>
	Gailestis dėl gyvenamosios vietos pasikeitimo	6	<p><...> vaikas nerimavo, kaip pasikeis gyvenimas sugrįžus į Lietuvą, kaip priims nauji mokytojai, klasės draugai <...> (T2)</p> <p><...> vaikas pergyveno, kad palieka Angliją, jau buvo visai apsispratus <...> (T4)</p> <p><...> Danijoje jau buvo viskas įprasta, grįžimas kiek įnešė nerimo ir tai buvo galima pastebėti iš vaiko nuotaikos, bendravimo <...> (T6)</p>

Pasak interviu dalyvių (vaiko tėvų), vaikui buvo gaila palikti savo klasę, nes jis gerai pritapo klasėje, turėjo daug draugų, bendrų pomėgių. Vaikai nerimavo palikdami klasę, draugus. Visa tai buvo pastebima iš vaiko nuotaikos.

Interviu dalyviai (tėvai) greta klasės draugų ilgesio akcentavo ir gailestį, nerimą dėl gyvenamosios vietos pasikeitimo. Pasak interviu dalyvių (tėvų): „Vaikas nerimavo, kaip pasikeis gyvenimas sugrįžus į Lietuvą, kaip priims nauji mokytojai, klasės draugai. Vaikas pergyveno, kad palieka užsienio šalį nes jau buvo visai apsispratus. Užsienio šalyje jau vaikui buvo viskas įprasta, tad grįžimas įnešė nerimo ir tai buvo galima pastebėti iš vaiko nuotaikos, bendravimo“.

Šios problemų grupės pastebimos ir iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusių vaikų atsakymuose (žr. 9 lentelę).

Iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusių vaikai gailisi, kad teko plikti klasės draugus. Interviu dalyviai (iš užsienio šalių į Lietuvą grįžę vaikai) interviu metu pasakojo, kad „jiems buvo gaila palikti savo klasę, draugus. Jiems truputi buvo neramu dėl to, kad lieka klasės draugai. Vaikai ilgisi svečiojo šalyje likusių klasės draugų ir mokytojų (<...> mokyklos ir draugų Danijoje labai pasiilgstu <...>; <...> paliko puikūs klasės draugai, kurių visada ilgėsiuosi <...>; <...> sunku išvažiuoti kai jau apsiprasta <...> ilgu paliekant klasės draugus, mokytojus <...>“).

Panašias problemas savo tyrimuose iškėlė ir Ruškus (2008), Kuzmickaitė (2008) pažymėdami, kad reemigracijos proceso metu mokyklinio amžiaus vaikai, kurie yra gimę Lietuvoje, susiduria su jiems neįprasta ir dažnai problematiška situacija. Sprendimas grįžti į

gimtąją šalį dažniausiai nėra jų pačių, o tėvų sprendimas, todėl vaikai atsiduria dviprasmiškose situacijose. Jie palieka jau svečioj šalyje įprastas ugdymo ir kalbines aplinkas, turi iš naujo integruotis į lietuviškas ugdymo bei kalbines aplinkas.

9 lentelė

Reemigrantų vaikų išgyvenimai dėl mokyklos ir gyvenamosios vietos pakeitimo

Kategorijos	Subkategorijos	Teiginių skaičius	Empirinių indikatorių (teiginių) pavyzdžiai
Vaikų išgyvenimai dėl mokyklos ir gyvenamosios vietos pakeitimo.	Gailestis dėl klasės draugų netekties	6	<...> buvo gaila palikti savo klasę, draugus <...> (V1) <...> truputi buvo neramu dėl to, kad lieka klasės draugai <...> (V2) <...> mokyklos ir draugų Danijoje labai pasiilgstu <..> (V6) <...> paliko puikūs klasės draugai, kurių visada ilgėsiuosi <..> (V4) <..> sunku išvažiuoti ,kai jau apsiprasta <...> (V5) <...> ilgu paliekant klasės draugus, mokytojus <...> (V3)
	Gailestis dėl gyvenamosios vietos pasikeitimo	6	<...> buvo kiek neramu sugrįžti atgal, visai neaišku, kaip seksis mokytis, ar besutarsiu su buvusiais klasės draugais, mokytojais <...> (V1) <...> sunku buvo palikti Didžiąją Britaniją, ten viskas patriko <...> (V4) <...> Danijoje jau buvo viskas įprasta, grįžimas buvo tarsi žaibas iš giedro dangaus <...> (V6)

Autorės požiūriu visų trijų tyrimo grupių dalyviai panašiai apibūdina vaikų patiriamus išgyvenimus dėl mokyklos ir gyvenamosios vietos pakeitimo. Vaikai nerimavo, ilgėjosi palikdami mokyklas, jau įprastą gyvenamąją vietą užsienyje.

Kita svarbi vaikų adaptacijos problema - kultūrinės aplinkos pasikeitimas.

Tyrimo dalyvių (socialinių pedagogų) požiūriu „vaikai dažnai gailisi palikę užsienio šalį, nes jiems imponavo šalies kultūra jie jau buvo apsipratę su šios kultūros ypatumais. Užsienio kultūros įtaka jaučiama bendravimo su vaikais metu, be abejonės dėl pasikeitusios kultūros vaikai patiria taip vadinamą kultūrinį šoką.

Kultūrinės aplinkos pasikeitimo įtaką vaiko adaptacijai nurodė ir tyrimo dalyviai: vaikų reemigrantų tėvai, bei reemigraciją patyrę vaikai.

Tyrimo dalyviai (tėvai) interviu metu minėjo: “ vaikai ilgisi Danijos kultūrinio gyvenimo, jie jau buvo tapę jos dalimi“; grįžus į Lietuvą jaučiasi kultūrų skirtumais, tai vaiką neramina“.

Pasak vieno iš interviu dalyvių (tėvų) Anglijoje vaikas jautėsi „laisvas“, drąsiai bendravo, reiškė savo nuomonę. Lietuvoje vaikas yra ribojamas, primetama nuomonė. Vaikas yra pasimetęs, sunkiai sekasi adaptuotis, skurdus lietuvių kalbos žodynas, sunkiai sekasi bendrauti lietuvių kalba“.

Tyrimo dalyviai (reemigraciją patyrę vaikai) interviu metu pasakojo, kad „jau apsiprato su užsienio šalies kultūra ir grįžus į Lietuvą ir vėl apima keistas jausmas“, pasak tyrimo dalyvių „prireiks gerokai laiko kol vėl priprasiu prie Lietuvos gyvenimo“.

Kultūrinė aplinkos pasikeitimo įtaką vaiko adaptacijai akcentuoja ir mokslininkai (Sussman, 2002; Weaver, 1994) teigdami, kad reemigrantai vaikai grįžę į tėvynę pirmiausia patiria kultūrinį šoką arba „sugrįžimo stresą“, kurį lydi prisitaikymo gimtojoje kultūrinėje terpėje problematika.

Mokslininko Martin (1985) požiūriu, prisitaikymas prie namų kultūros yra sunkesnis ir ilgiau užtrunkantis, negu prisitaikymas naujoje kultūroje. Asmenys, kurie buvo puikiai adaptavęsi kitoje kultūroje, patiria didelių sunkumų sugrįžę į savo gimtąją kultūrą.

Pasak mokslininkų Gullahorn ir A. Gullahorn (1963), adaptacinis procesas reemigravus į gimtąją kultūrinę terpę, kaip nustatė vyksta panašiai kaip ir svetimose kultūroje, nors stresas pasireiškia daug greičiau, daug stipresnis ir tęsiasi daug ilgiau.

Grįžusius iš užsienio į Lietuvą vaikus pasak tyrimo dalyvių (socialinių pedagogų) dažnai lydi santykių su bendraklasiais sunkumai.

Interviu dalyvių (socialinių pedagogų) požiūriu „vaikams grįžusiems iš užsienio į Lietuvą sunku pritaipiti bendraamžių grupėje, kai kurie jų neturi draugų, dažnai jie visų šalinasi <...> dažnai bendraamžiai vaikus reemigrantus priima ne iškart, pasitaiko, kad tokie vaikai yra kiek atstumiami, į juos kitaip žiūrima <...> kartais stebimas tokių vaikų atotrūkis nuo visos klasės, tačiau per metus vaikams dažniausia pavyksta visiškai adaptuotis, pritaipiti naujoje klasėje“.

Tyrimo dalyviai (tėvai) papasakojo, kad klasės draugai vaiką priėmė skirtingai: “ vieni draugiškai ir geranoriškai, kiti ignoravo, vengė bendravimo, erzindavo“; „draugai vaiką priėmė gerai, vaikas mėgsta būti dėmesio centre, todėl vaikų grupėje būna lyderis, visų mėgstamas“.

Tyrimo dalyviai (reemigrantai vaikai) interviu metu papasakojo: „Sugrįžęs į Lietuvą aš greitai mokykloje susiradau draugų <...> buvę klasės draugai mane iškart gerai priėmė, aš tik pat nejaukiai jaučiausi ir kiek nerimavau pirmosiomis savaitėmis <...> buvo pradžioje gana nejauku, nerimavau, tačiau greitai susidraugavau ir pripratau naujoje aplinkoje“.

Pasak A.Vosyliienės (2008), mokinio asmenybė palankiai formuojasi tik esant geriems tarpusavio santykiams su bendraamžiais. Nuo to, kaip mokinys patenkina bendravimo su bendraamžiais poreikį, priklauso jo asmenybės formavimasis, vertybės ir tikslai. Todėl keičiant mokyklą labai svarbu, sugebėjimas lanksčiai prisitaikyti prie naujos socialinės aplinkos ir

užmegzti naujus socialinius ryšius.

Tyrimo rezultatai rodo, kad skiriasi tyrimo dalyvių: socialinių pedagogų ir reemigrantų vaikų pasakojimai apie santykių su naujaisiais klasės draugais sėkmingumą. Socialiniai pedagogai visgi įžvelgia nemaža adaptacijos problemų: „sunkiai pritampa bendraamžių grupėje, kai kurie jų neturi draugų, dažnai jie visų šalinasi“. Patys reemigraciją patyrę vaikai mano, kad juos gana gerai priėmė buvę/nauji klasės draugai. Tačiau vaikai pripažįsta, kad labai jaudinosi, išgyveno dėl to kaip juos priims klasės draugai.

Tyrimo dalyviai (socialiniai pedagogai) įvardija dar vieną adaptacinių problemų grupę - santykių su mokytojais sunkumus (problemas).

Tyrimo dalyviai (socialiniai pedagogai) papasakojo, kad „kartais kyla komunikacijos: bendravimo ir bendradarbiavimo su moksleiviais reemigrantais sunkumų, sąlygoto skirtingų ugdymosi sistemų užsienio mokyklose <...> Lietuvos mokyklose pasigendama šiltesnio, pagrįsto draugiškais santykiais ir pagarba mokiniui bendravimo ir bendradarbiavimo“.

Pažymėtina ir tai, kad tyrimo dalyviai (socialiniai pedagogai) įžvelgia ir teigimų aspektų teigdami, kad „didesnių problemų santykiuose su mokytojais neižvelgiama <...> mokykloje su vaikais dirba ir socialinis pedagogas, psichologas, tad galima teigti, kad pavyksta sėkmingai bendrauti ir bendradarbiauti su vaikais reemigrantais“.

Geranoriškus santykius su mokytojais įžvelgia ir tyrimo dalyviai tėvai. Tyrimo dalyviai (tėvai) atskleidė, kad „iš mokytojų sulaukė palaikymo ir pagalbos <...> mokytojai priėmė gerai, yra geranoriški, po pamokų yra paaiškinama kas buvo neaišku. Mokytojai skiria daug išskirtinio dėmesio vaikui“.

Tyrimo dalyvių (reemigraciją patyrusių vaikų) nuomonės šiuo klausimu išsiskyrė du interviu dalyviai liko visiškai patenkinti santykiais su mokytojais: „mokytojai geranoriškai ir maloniai mane sutiko, nuramino, sudarė visas galimybes pasivyti klasės draugus <...> esu patenkintas mokytojais kurie man visur padėjo, patarė, papildomai su manimi dirbo“.

Keturi interviu dalyviai (reemigraciją patyrę vaikai) įžvelgė keletą problemų: „Danijoje į mokytojus kreipiausi vardu, tarp mokytojo ir mokinių vyrauja draugiški, pagarbūs santykiai, su mokytoju galima ginčytis, pajuokauti, to nėra pas mus Lietuvoje <...> Lietuvoje skirtingai nei Didžiojoje Britanijoje mokytojas nėra neginčijamas autoritetas, kuriam negalima prieštarauti, su mokytoju mokiniai <...> Lietuvoje mokytojai yra autoritetas, jie nelabai gerbia mokinius, žiūri į juos iš viršaus“.

Tyrimo dalyviai (socialiniai pedagogai) adaptacinių problemų grupei priskiria mokyklos nepasirengimą priimti vaikus grįžtančius iš užsienio tęsti mokslus Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose („mokyklose galėtų būti paruoštos specialios programos palengvinančios šių vaikų adaptaciją/integraciją <...> mokykla nėra visiškai pasirengusi priimti šiuos vaikus“).

Tyrimo dalyviai (tėvai) taip pat pažymėjo mokyklos nepasirengimą priimti tokius mokinius. Pasak interviu dalyvių (tėvų) „Gal didžiuosiuose miestuose privačios mokyklos ir pasiruošusios, tačiau mažesnių miestų mokyklos visiškai nėra pasiruošusios, apie miestelius ir kaimus net nekalbu <...> užsienio mokyklos turi specialiai paruoštas programas padedančias lengviau apsiprasti mokykloje, pas mus tokių nėra“.

Tyrimo dalyviai (iš užsienio į Lietuvą grįžę vaikai) taip pat išreiškė nuomonę, kad mokykla nėra pasiruošusi tinkamai priimti iš užsienio į Lietuvą grįžusių vaikų. Pasak tyrimo dalyvių (iš užsienio į Lietuvą grįžusių vaikų) „tokių vaikų mokyklose nedaug, tad manau, kad mokykla su mokiniais grįžusiais iš užsienio nežino, kaip elgtis, kaip padėti <...> jokių išskirtinių sąlygų nebuvo, teko daug mokytis ir vyti klasės draugus <...> mokykloje visiems vaikams keliami tie patys reikalavimai, jokių išlygų nebuvo“.

Tyrimas atskleidė mokyklos administracija ir mokytojai nėra pasiruošę tinkamai priimti iš užsienio sugrįžusius vaikus, neskiria jokie išskirtinio dėmesio. Mokyklose galėtų būti paruoštos specialios programos palengvinančios šių vaikų adaptaciją/integraciją.

Elgesio problemos. Tyrimo dalyviai (socialiniai pedagogai) ryškesnių iš užsienio grįžusių vaikų elgesio problemų neįvardijo. Pasak tyrimo dalyvių „mokykloje sunkumų kyla dėl taisyklių nesilaikymo, sunku išsėdėti pamokose, sukaupti dėmesį“.

Vaikų elgesio pasikeitimo sugrįžus į mokyklą nepastebėjo ir vaikų tėvai, „tik pirmosiomis dienomis vaikams buvo neramu mokykloje, jie kiek jautėsi susikaustę“.

Galima teigti, kad elgesio problemos visų analizuojamų socioedukacinių problemų grupėje nėra itin pastebimos. Mokykloje vaikams grįžusiems iš užsienio į Lietuvą sunkumų kyla dėl taisyklių nesilaikymo, jiems dažnai būna sunku išsėdėti pamokose, sukaupti dėmesį. Minėtos elgesio problemos interviu dalyvių (socialinių pedagogų) požiūriu kyla dėl skirtingų mokinių ir mokytojų bendravimo kultūrų Lietuvoje ir užsienio šalyse.

Emocinės problemos. Šios problemos pasak interviu dalyvių (socialinių pedagogų) yra sąlygotos vaiko mokymosi adaptacijos naujoje aplinkoje sunkumų „kai nesiseka pamokose kyla ir emocinės problemos vaikai nemoka susitvarkyti su savo emocijomis <...> vaikų emocines problemas sukelia daug vaiko gyvenimo pokyčių: mokyklos, draugų netektis, pasikeitusi kultūrinė ir ugdymosi aplinka. Adaptacijos/integracijos procesai pareikalauja iš jauno žmogaus daug psichologinės energijos, vaikai dažnai jaučia baimę, nerimą dėl naujų pokyčių, pergyvena kaip juos priims klasės draugai, mokytojai“.

Emocinius sunkumus pažymi ir patys tėvai („Vaikas iš pradžių apsidžiaugė, bet paskui ėmė nerimauti, kaip susiras draugų, kaip seksis bendrauti lietuvių kalba <...> nerimavo, nuliūdo, nes reikės atsisveikinti su draugais“ <...> tapo labiau išsiblaškęs, sunkiau sekėsi sukonzentruoti dėmesį ir atlikti darbus iki galo).

Apibendrinant galima teigti, kad iš užsienio į Lietuvą grįžusieji vaikai bendrojo lavinimo mokyklose susiduria su mokymosi, adaptacinėmis, elgesio bei emocinėmis problemomis. Visos šios problemos yra glaudžiai tarpusavyje susijusios. Pagrindinės mokymosi problemos: gimtosios kalbos spragos; nepakankamos bendrųjų dalykų: biologijos, chemijos, geografijos, fizikos žinios; skirtingų užsienio ir Lietuvos švietimo sistemų sąlygotos mokymosi problemos (skirtingi ugdymo metodai). Adaptacinės problemų grupėje išskirtini: mokyklos ir gyvenamosios vietos pakeitimo sunkumai; kultūrinės aplinkos pakeitimo sunkumai, santykių su bendraklasiais ir mokytojais sunkumai; mokyklos nepakankamas pasirengimas priimti mokinių reemigrantą. Elgesio problemos visų analizuojamų socioedukacinių problemų grupėje nėra itin pastebimos, tačiau mokykloje vaikams grįžusiems iš užsienio į Lietuvą kyla sunkumų dėl taisyklių nesilaikymo, jiems dažnai būna sunku išsėdėti pamokose, sukaupti dėmesį. Minėtos elgesio problemos kyla dėl skirtingų mokinių ir mokytojų bendravimo kultūrų Lietuvoje ir užsienio šalyse. Tyrimas atskleidė, kad vaikų grįžusių iš užsienio į Lietuvą emocinės problemos sąlygotos vaiko mokymosi adaptacijos naujoje aplinkoje sunkumų. Vaikų emocines problemas sukelia daug svarbių ir staigių vaiko gyvenimo pokyčių: mokyklos, draugų netektis, pasikeitusi kultūrinė ir ugdymosi aplinka.

2.4. Socioedukacinės pagalbos reemigraciją patyrusiems vaikams organizavimo/teikimo procesas ir jo efektyvumas

Tyrimo metu siekta sužinoti, kaip Lietuvoje vaikams grįžusiems iš užsienio šalių organizuojamas socioedukacinės pagalbos teikimo procesas.

Tyrimo dalyviai (socialiniai pedagogai) papasakojo, kad „mokiniui ir jo tėvams sugrįžus iš užsienio ir pareiškus norą tęsti mokslą Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje, tėvai kreipiasi į mokyklos vaiko gerovės komisiją, kuri įvertina jo mokymosi užsienyje pasiekimus. Atsižvelgdama į komisijos išvadas, mokykla sudaro sąlygas mokiniui likviduoti atskirų dalykų programų skirtumus ir ugdymosi spragas, skiria specialistų pagalbą.

Pasak interviu dalyvių „svarbu tinkamai įvertinti moksleivio žinias, tai atlieka vaiko gerovės komisija, įvertinus žinias vaikui skiriama atitinkamų specialistų pagalba.

Tyrimo dalyviai (socialiniai pedagogai) pastebi, kad „tokių mokinių mokyklose nebūna labai daug, tad visi specialistai, pedagogai yra geranoriškai nusiteikę padėti vaikui. Esant būtinybei organizuojamas papildomas, individualizuotas atskirų mokymosi dalykų ugdymas, kas įgalina vaiką labai greitai pasivyti klasės draugus“.

Interviu dalyviai (socialiniai pedagogai) pažymėjo, kad mokyklose „teikiama specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, psichologo pagalba“ (žr. 10 lentelę).

Socioedukacinės pagalbos reemigraciją patyrusiems vaikams teikėjai

Kategorijos	Subkategorijos	Teiginių skaičius	Empirinių indikatorių (teiginių) pavyzdžiai
Socioedukacinės pagalbos vaikams reemigrantams teikėjai	Socialiniai pedagogai	6	<p><...> Iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams mokykloje iškylančias problemas spręsti padeda dirbantis socialinis pedagogas <...> (S1)</p> <p><...> Socialiniai pedagogai siekia padėti iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams geriau adaptuotis mokykloje <...> (S6)</p>
	Specialieji pedagogai	6	<p><...> Pasitaiko, kad grįžę iš užsienio šalių į Lietuvą vaikai turi specialiųjų poreikių. Tokiems mokiniams pagalbą teikia specialusis pedagogas, jis atlieka pedagoginį mokinių vertinimą, nustato mokiniu žinių, mokėjimų, įgūdžių, gebėjimų lygį ir jų atitikimą ugdymo programoms bei įvertina pažanga mokykloje <...> (S1)</p> <p><...> Bendradarbiaudamas su mokytojais, vaiko tėvais numato vaikui ugdymo tikslus ir uždavinius bei jų pasiekimo būdus ir metodus <...> (S3)</p>
	Logopedas	6	<p><...> vaikams reemigrantams turintiems kalbinių problemų padeda mokyklos logopedas <...> (S1)</p>
	Mokyklos psichologas	6	<p><...> esant būtinybei su vaiku dirba psichologas <...> (S1)</p> <p><...> psichologai aktyviai dalyvauja sprendžiant vaikų reemigrantų emocines problemas <...>(S4)</p>

Pasak tyrimo dalyvių iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams mokykloje iškylančias problemas spręsti padeda dirbantis socialinis pedagogas. Socialiniai pedagogai siekia padėti iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams geriau adaptuotis mokykloje. Jie dirbdami su tokiais mokiniais panaudoja visas priimtinas ugdymo formas, bendradarbiauja su kitais pedagogais, vaiko tėvais. Iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams padeda ir mokyklos psichologas, kuris dirba su vaiku, taip pat aktyviai bendradarbiauja su mokytoju, specialiuoju pedagogu, logopedu, socialiniu pedagogu ir kitais su mokiniu dirbančiais specialistais.

Pasitaiko, kad grįžę iš užsienio šalių į Lietuvą vaikai turi specialiųjų poreikių. Tokiems mokiniams pagalbą teikia specialusis pedagogas, jis atlieka pedagoginį mokinių vertinimą, nustato mokiniu žinių, mokėjimų, įgūdžių, gebėjimų lygį ir jų atitikimą ugdymo programoms bei įvertina pažanga mokykloje. Bendradarbiaudamas su mokytojais, vaiko tėvais numato vaikui ugdymo tikslus ir uždavinius bei jų pasiekimo būdus ir metodus.

Tyrimo dalyvių klausta, kaip jie padeda integruotis iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams? (žr.11 lentelę).

11 lentelė

Socioedukacinės pagalbos reemigraciją patyrusiems vaikams teikimo formos

Kategorijos	Subkategorijos	Teiginių skaičius	Empirinių indikatorių (teiginių) pavyzdžiai
Socioedukacinės pagalbos vaikams reemigrantams teikimo formos	Individualus darbas su vaiku	6	<...> mokiniai konsultuojami individualiai taip pat įtraukiami į grupės veiklą. Taip pat vyksta darbas klasėje, kurioje mokosi grįžę iš užsienio vaikai, vyksta pokalbiai su mokiniais, mokytojais, kaip padėti mokiniui grįžusiam iš užsienio jaustis saugiai <...> (S1) <...> vyksta individualus darbas su mokiniu, kuris mano manymu yra efektyviausias, nes atsižvelgiama būtent į vaiką, jo poreikius <...> (S4)
	Darbas grupėse	6	<...> dirbama su vaiku ir grupėje, tai vaikui padeda labiau atsiskleisti <...> (S1) <...> taikoma ir grupinė darbo forma, ja gerai derinti su individualiu užsiėmimu <...> (S5)

Tyrimo dalyviai (socialiniai pedagogai) papasakojo, kad „mokiniai konsultuojami individualiai taip pat įtraukiami į grupės veiklą. Taip pat vyksta darbas klasėje, kurioje mokosi grįžę iš užsienio vaikai, vyksta pokalbiai su mokiniais, mokytojais, kaip padėti mokiniui grįžusiam iš užsienio jaustis saugiai <...> vyksta individualus darbas su mokiniu, kuris mano manymu yra efektyviausias, nes atsižvelgiama būtent į vaiką, jo poreikius“.

Siekiant sužinoti ar vaikas pasinaudojo šia pagalba tyrimo dalyvių reemigraciją patyrusių vaikų ir jų tėvų klausta ar grįžus vaikui buvo suteikta papildoma pagalba? Ir kokia pagalba mokykloje buvo teikiama ?

Tyrimo dalyviai (vaiko tėvai) papasakojo, kad jų vaikams įvertinus jų žinias buvo sudaryti individualūs ugdymo planai, kuriuose numatyti atskirų dalykų tikslai ir uždaviniai („buvo sudarytas individualus mokymosi planas, kurio pagalba vaikas pasivijo bendraklasius <...> taip mokyklos specialistai įvertinę vaiko žinias paruošė jam individualų ugdymosi planą“).

Tyrimo dalyviai (vaiko tėvai) atskleidė, kad jų vaikams mokykloje buvo suteikta socialinio pedagogo, psichologo psichologinė pagalba, taip pat mokytojai papildomai dirbo su vaikais („Buvo suteikta mokyklos psichologo psichologinė pagalba, taip pat mokytojai papildomai vedė užsiėmimus <...> vaikas dirbo su socialiniu pedagogu, papildomai su dalykų mokytojais <...> vaiką ir mus konsultavo socialinis pedagogas“).

Vienas tyrimo dalyvis (vaiko tėvas) interviu metu pažymėjo, kad vaikas nesulaukė jokios pagalbos („jokia pagalba vaikui nebuvo teikiama“).

Tyrimo dalyvių klausta, kaip mokyklos pedagogai dalyvauja pagalbos iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams teikime (Kokią pagalbą jie teikia?).

Tyrimo dalyviai (socialiniai pedagogai) pažymėjo, kad pagalbos iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams teikime dalyvauja ir pedagogai. „Mokytojai vadovaudamiesi specialistų rekomendacijomis teikia mokiniui pagalbą <...> mokykloje vyksta betarpiškas visų specialistų: specialiojo pedagogo, logopedo, socialinio pedagogo, psichologo ir mokytojų bendravimas ir bendradarbiavimas teikiant pagalbą iš užsienio šalies sugrįžusiam vaikui <...> pedagogai įgyvendina kitų specialistų pateiktas rekomendacijas, taip dalyvaudami pagalbos vaikui teikimo procese“.

Galima teigti, kad pedagogai dalyvauja pagalbos vaikui grįžusiems iš užsienio į Lietuvą teikimo procese bendraudami ir bendradarbiaudami su kitais mokykloje dirbančiais specialistais: specialiuoju pedagogu, logopedu, socialiniu pedagogu, psichologu. Atsižvelgdamas į jų rekomendacijas parenka tinkamas ugdymo priemones, būdus, metodus.

Tyrimo dalyvių (socialinių pedagogų) teirautasi, koks vaiko tėvų vaidmuo pagalbos iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams teikime? (Ar vaiko tėvai dalyvauja šios pagalbos teikime?).

Tyrimo dalyvių (socialinių pedagogų) požiūriu tėvai tik nežymiai, minimaliai dalyvauja pagalbos vaikui teikimo procese „tėvų vaidmuo minimalus, jie neįsitraukia į pagalbos teikimą, motyvuodami, kad neturi laiko. Jie pasitiki mokykla, kad joje bus teikiama kvalifikuota pagalba <...> tėvai dėl užimtumo ar nenoro viską palieka spręsti mokyklai: specialistams, pedagogams <...> su tėvais tik konsultuojamės dėl vienokių ar kitokių pagalbos vaikui būdų, tačiau patys tėvai tik minimaliai prisideda teikiant pagalbą vaikui“.

Siekiant išgirsti tėvų nuomonę šiuo klausimu tyrimo dalyvių (vaiko tėvų) klausta, kaip jie įsitraukė į pagalbos vaikui teikimą?

Tyrimo dalyviai (vaiko tėvai) atskleidė, kad jie padeda vaikui namuose ruošiant pamokas, tačiau atskirų nurodymų kaip dirbti su vaiku iš mokyklos specialistų nesulaukė („kiekvieną vakarą padedame ruošti pamokas, daug dirbame papildomai“ <...> specialių pagalbos vaikui būdų, rekomendacijų iš mokyklos mokytojų neišgirdau <...> mokykloje dirbantys specialistai tik grįžus informavo kad teiks vaikui pagalbą, aš jais pasitikiu, patys su vaiku papildomai nedirbame“.

Galima teigti, kad tėvai tik nežymiai, minimaliai dalyvauja pagalbos vaikui teikimo procese.

Tyrimo metu siekta sužinoti, kaip mokyklos bendruomenė dalyvauja teikiant pagalbą iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams?

Tyrimo dalyviai (socialiniai pedagogai) atsakydami pažymėjo „visa mokyklos bendruomenė stengiasi mokiniui padėti adaptuotis, jaustis saugiai“ <...> mokyklos bendruomenė taip pat geri supranta, kad reikia sistemingai dirbti, bendradarbiauti siekiant gerų rezultatų“ <...> bendravimas ir bendradarbiavimas yra svarbus, reikalingas nuolatinis tėvų ir kitų proceso dalyvių skatinimas, motyvavimas, kad pagalbos teikimas vyktų sklandžiai ir produktyviai“.

Galima teigti, kad mokyklos bendruomenė nėra abejinga reemigraciją patyrusio vaiko problemoms. Visa mokyklos bendruomenė stengiasi mokiniui padėti adaptuotis, jaustis mokykloje saugiai.

Tyrimo metu taip pat domėtasi kaip sekasi visiems pagalbos vaikui teikimo proceso dalyviams konstruktyviai bendrauti ir bendradarbiauti. Kokios kyla problemos?

Tyrimo dalyviai (socialiniai pedagogai) atsakydami pažymėjo, kad „teikiant pagalbą vaikui vyksta nuolatinis specialistų, mokytojų bendravimas ir bendradarbiavimas. Problemos kyla, kad į šį procesą vangokai įsijungia tėvai, iš jų pusės nesijaučia bendradarbiavimo <...> bendravimas ir bendradarbiavimas vyksta tik tarp mokyklos specialistų, vaikų tėvai neįsijungia ar tik minimaliai įsijungia į pagalbos vaikui teikimą“.

Galima teigti, kad ne visiems pagalbos vaikui teikimo proceso dalyviams pavyksta konstruktyviai bendrauti ir bendradarbiauti. Teikiant pagalbą vaikui vyksta nuolatinis specialistų, mokytojų, specialistų ir vaiko bendravimas ir bendradarbiavimas, tačiau pagrindinė problema, kad šį procesą vangokai įsijungia tėvai, jie nelinkę bendradarbiauti teikiant pagalbą vaikui.

Tyrimo metu domėtasi kokias pagalbos į Lietuvą grįžusiems vaikams teikimo formas tyrimo dalyviai (socialiniai pedagogai) taiko? Kokios pagalbos formos yra efektyviausios?

Visi tyrimo dalyviai (socialiniai pedagogai) efektyviausia pagalbą iš užsienio į Lietuvą grįžusiems vaikams teikimo forma laiko individualų darbą su vaiku. Pasak tyrimo dalyvių „individualus darbas su iš užsienio į Lietuvą grįžusiais vaikais efektyviausias, nes parenkama būtent vaiko poreikius tenkinanti pagalba <...> individualus darbas su vaiku efektyviai padeda įveikti mokymosi sunkumus, adaptacines, emocines, elgesio, problemas“.

Galima teigti, kad tyrimo dalyviai (socialiniai pedagogai) efektyviausia pagalbą iš užsienio į Lietuvą grįžusiems vaikams teikimo forma laiko individualų darbą su vaiku. Tik individualus darbas su vaiku efektyviai padeda įveikti mokymosi sunkumus, adaptacines, emocines, elgesio, problemas.

Tyrimas atskleidė, kad teikiant pagalbą dažniausiai taikomi šie metodai: „Individualios ir grupinės pratybos pagal gyvenimo įgūdžių ir socialinių įgūdžių ugdymo programas, kurios padeda formuoti mokinio, grįžusio iš užsienio, pozityvaus elgesio įgūdžius, bendravimo, savo ir

kitų jausmų suvokimo, savikontrolės įgūdžius <...> individualūs ir grupiniai užsiėmimai, remiantis gyvenimo įgūdžių ir socialinių įgūdžių ugdymo programomis dažniausiai taikomi pagalbos vaikui metodai“.

Galima teigti, kad teikiant pagalbą iš užsienio į Lietuvą grįžusiems vaikams dažniausiai taikomos individualios ir grupinės pratybos pagal gyvenimo įgūdžių ir socialinių įgūdžių ugdymo programas, kurios padeda formuoti mokinio, grįžusio iš užsienio, pozityvaus elgesio įgūdžius, bendravimo, savo ir kitų jausmų suvokimo, savikontrolės įgūdžius.

Tyrimo dalyvių požiūriu ši pagalba tiesiogiai prisideda prie sėkmingos vaiko adaptacijos/integracijos iš pokalbių su mokiniu, jo tėvais, mokytojais, sprendžiama apie vaiko savijautą, elgesį, santykius su bendraamžiais.

Tyrimo metu siekta sužinoti su kokias sunkumais susiduriama teikiant socioedukacinę pagalbą iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams? (žr. 12 lentelę).

12 lentelė

Sunkumais su kuriais susiduriama teikiant socioedukacinę pagalbą reemigraciją patyrusiems vaikams

Kategorijos	Subkategorijos	Teiginių skaičius	Empirinių indikatorių (teiginių) pavyzdžiai
Teikiamos socioedukacinės pagalbos sunkumai	Bendravimo su vaiku sunkumai	6	<...> <i>Sunku bendrauti su vaiku, nes jaučiasi atstumti <...> (S1)</i> <...> <i>kai kurie vaikai sunkiau komunikuoja su specialistais yra labiau užsidarę savyje, neišsipasakoja <...>(S6)</i>
	Vaiko tėvų pagalbos stoka	6	<...> <i>pasigendame tėvelių pagalbos sprendžiant vaiko socioedukacines problemas <...> (S3)</i> <...> <i>būtinai svarus tėvų indėlis teikiant pagalbą vaikui <...></i> <...> <i>vaiko tėvai nebendradarbiauja, o galėtų <...> (S4)</i>

Visi tyrimo dalyviai (socialiniai pedagogai) sunkumais su kuriais susiduriama teikiant socioedukacinę pagalbą iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams sąlyginai suskirstė į dvi grupes: Bendravimo su vaiku sunkumus ir vaiko tėvų pagalbos stoką teikiant socioedukacinę pagalbą.

Tyrimo dalyviai (socialiniai pedagogai) nurodė, „sunku bendrauti su vaiku, nes jaučiasi atstumti <...> kai kurie vaikai sunkiau komunikuoja su specialistais yra labiau užsidarę savyje, neišsipasakoja“.

Pagrindine problema su kuria susiduriama teikiant socioedukacinę pagalbą iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams tai vaiko tėvų nenoras bendradarbiauti su mokyklos specialistais, pedagogais, nenoras bendradarbiauti teikiant vaikui būtiną pagalbą.

Pasak tyrimo dalyvių šių problemų sprendimo galimybės tai visų specialistų, mokytojų ir tėvų bendravimas bendradarbiavimas, mokinio įtraukimas į klasės, mokyklos gyvenimą, jo saugios, sveikos aplinkos sukūrimas, pokalbiai su klasės mokiniais, mokytojais, individualus darbas su mokiniu. Taip pat nereikia pamiršti sugrįžusiųjų mokymo sėkmė labai priklauso nuo to, ar mokinys yra pakankamai motyvuotas, ar jis nori mokytis, ar pasirengęs įveikti kylančius sunkumus.

Baigiamajame tyrimo etape siekta sužinoti, kaip interviu dalyviai vertina socioedukacinės pagalbos teikimo iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams efektyvumą.

Visi tyrimo dalyviai (socialiniai pedagogai) pagalbos teikimo iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams efektyvumą vertina gerai. Pasak tyrimo dalyvių („vertinu gerai, jei vyksta visų proceso dalyvių bendravimas ir bendradarbiavimas tai pokyčiai matomi <...> galima vertinti gerai, tik kaip jau minėta trūksta didesnio vaiko tėvų noro bendradarbiauti pagalbos teikimo procese <...> vertinu gerai, nes vaikams pavyksta adaptuotis/integruotis <...> jei pasiekiamas galutinis tikslas – vaiko integracija, tai galima vertinti gerai“).

Socialinio pedagogo, mokytojo ir bendruomenės darbą teikiant pagalbą vaikui tyrimo dalyviai (socialiniai pedagogai) vertina gerai ir labai gerai. Pasak tyrimo dalyvių pritrūksta bendradarbiavimo su tėvais, jų įsitraukimo.

Galima teigti, kad pagalbos teikimo efektyvumą vaikams reemigrantams dauguma tyrimo dalyvių (socialinių pedagogų) vertina gerai.

Tyrimo dalyviai (reemigraciją patyrę vaikai ir jų tėvai) teikiamos pagalbos efektyvumą vertina tik patenkinamai.

Pasak tyrimo dalyvių (vaiko tėvų) “tik didesniuose miestuose yra pritaikytos programos iš užsienio grįžusiems vaikams, mažesniuose miestuose ir kaimuose tokių programų nėra“ <...> nėra tam pritaikytų ir efektyviai veikiančių programų“.

Pasak tyrimo dalyvių (socialinių pedagogų) socioedukacinės pagalbos teikimo iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams tobulinimo prielaidos: visų proceso dalyvių aktyvus įsitraukimas ir bendradarbiavimas, sprendžiant mokinio, grįžusio iš užsienio problemas.

Išvados

1. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad vaikai reemigrantai bendrojo lavinimo mokyklose patiria įvairių socioedukacinių problemų: adaptacijos, mokymosi, elgesio, emocines. Reemigraciją patyrę vaikai po sugrįžimo iš užsienio, patiria įvairių išgyvenimų, tiek teigiamų, tiek neigiamų, kuriuos lemia mokytojų elgsena, mokinio akademinų, socialinių ir psichologinių poreikių patenkinimas, socialinė aplinka. Reemigraciją patyrusių mokinių adaptacijos sėkmė didžia dalimi priklauso nuo visų socioedukacinės pagalbos proceso dalyvių: mokyklos pedagogų, mokyklos specialistų (socialinio pedagogo, specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo) pastangų ir gebėjimo bendrauti ir bendradarbiauti su reemigraciją patyrusiais vaikais ir jų tėvais.
2. Empiriniu tyrimu nustatyta, kad bendrojo lavinimo mokyklos nėra visiškai pasirengusios priimti vaikus reemigrantus ir teikti jiems būtiną socioedukacinę pagalbą. Pagrindinės išryškėjusios problemos: bendrojo lavinimo mokyklos neturi paruoštos specialios programos, palengvinančios šių vaikų adaptaciją ir integraciją; ne visi mokyklose dirbantys pedagogai pajėgūs kokybiškai bendrauti ir bendradarbiauti su reemigraciją patyrusiu vaiku sprendžiant socioedukacines problemas.
3. Tyrimas atskleidė, kad reemigraciją patyrę vaikai, jų tėvai bei socialiniai pedagogai skirtingai vertina socioedukacinės pagalbos teikimą reemigraciją patyrusiems vaikams bendrojo lavinimo mokyklose. Reemigraciją patyrę vaikai ir jų tėvai socioedukacinės pagalbos teikimo procese išvelgia nemažą problemų: mokyklos ir mokytojų nepasiruošimą priimti vaikus reemigrantus, specialių programų padedančių lengviau pasivyti klasės draugus nebuvimas; mokytojų nenoras įsiklausyti į vaiko problemas; mokytojų autoriteto dominavimas ir pan. Remiantis vaikų reemigrantų tėvų patirtimi, mokyklos, o ypač mažesnių miestų mokyklos visiškai nėra pasiruošusios priimti reemigrantus vaikus: pasigendama glaudesnio specialistų bendradarbiavimo su vaiku ir jo tėvais, nesulaukta rekomendacijų ir specialių pagalbos vaikui būdų iš mokyklos mokytojų, specialistų. Socialiniai pedagogai taip pat pripažįsta, kad mokyklos dar nėra pilnai pasirengusios priimti vaikus reemigrantus: mokyklos neturi paruoštos specialios programos, palengvinančios reemigraciją patyrusių vaikų adaptaciją, tačiau pripažįsta, kad mokykloje dirbantys mokytojai ir specialistai (specialusis pedagogas, logopedas, socialinis pedagogas, psichologas) yra pasiruošę teikti kokybišką socioedukacinę pagalbą vaikams bendradarbiaujant su vaikais bei mokytojais.
4. Remiantis tyrimo rezultatų analize, galima teigti, jog esminės efektyvesnės socioedukacinės pagalbos teikimo bendrojo lavinimo mokyklose problemos: specialių programų, palengvinančių reemigraciją patyrusių vaikų adaptaciją nebuvimas; reemigrantų vaikų tėvų nenoras bendradarbiauti socioedukacinės pagalbos teikimo procese; reemigraciją patyrusių

vaikų ir pedagogų bendradarbiavimo problemos; bendrojo lavinimo mokyklų nepasirengimas priimti vaikus reemigrantus.

5. Socioeducacinės pagalbos teikimo iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams tobulinimo prielaidos sietinos su visų proceso dalyvių aktyviu įsitraukimu, bendradarbiavimu, sprendžiant vaiko grįžusio iš užsienio socioeducacines problemas. Siekiant padėti reemigraciją patyrusiems vaikams būtina paruošti specialias programas, palengvinančias reemigraciją patyrusių vaikų adaptaciją; tobulinti pedagogų ir mokyklos specialistų kompetencijas dirbant su reemigraciją patyrusiais vaikais.

Rekomendacijos

Rekomendacijos švietimo ministerijos vadovams:

1. Paruošti specialias ugdymo (vaikų mokymo, žinių įvertinimo), elgesio ir bendravimo su vaikais ir kt. programas, palengvinančias reemigraciją patyrusių vaikų adaptaciją mokykloje;
2. Reemigraciją patyrę vaikams paruošti individualias mokymo programas.

Rekomendacijos socialiniams pedagogams:

1. Mokyklos bendruomenei, jos vadovams pedagogams būtina skatinti visų proceso dalyvių, o ypač reemigraciją patyrusių vaikų tėvų aktyvų įsitraukimą ir bendradarbiavimą, sprendžiant vaiko grįžusio iš užsienio socioedukacines problemas. Šis skatinimas galėtų būti įgyvendintas tik motyvuojant reemigrantų vaikų tėvus (tėvų švietimas socioedukacinės pagalbos svarbos vaikui klausimais (pokalbiai, įvairūs renginiai). Siekiant kokybiškesnio vaikų tėvų įsitraukimo į pagalbos teikimo procesą rekomenduotinos socialinių pedagogų ir vaikų „apvaliojo stalo„ diskusijos.
2. Mokyklos bendruomenei, mokykloje dirbantiems specialistams sprendžiant iš užsienio į Lietuvą grįžusių vaikų socioedukacines problemas, bei teikiant pagalbą vaikui, rekomenduotina išanalizuoti kitų šalių (Suomijos, Danijos, Vokietijos, Japonijos) pagalbos teikimo vaikams reemigrantams patirtį ir ją pritaikyti Lietuvoje;
3. Mokyklos pedagogai ir specialistai turėtų bendradarbiauti su didesnę patirtį sprendžiant reemigrantų vaikų problemas turinčiais užsienio šalių pedagogais, specialistais, pasikeičiant ta patirtimi.

Rekomendacijos reemigraciją patyrusių vaikų tėvams:

1. Tėvams rekomenduotina laibiau domėtis teikiama vaikui socioedukacine pagalba, rodyti iniciatyvą dalyvaujant susitikimuose su mokykloje dirbančiais specialistais;
2. Tėvai turėtų aktyviai bendrauti ir bendradarbiauti su mokykloje dirbančiu socialiniu pedagogu, vykdyti jo rekomendacijas, papildomai dirbti su vaiku namuose;
3. Rekomenduotina Mažeikių rajone ir kituose šalies miestuose įsteigti savipagalbos grupes kuriose užsiėmimus tėvams vestų socialiniai pedagogai psichologai kiti specialistai.

Literatūra

1. Andrašūnienė, M.,(2007) Socialinio darbo terminų žodynelis, -Vilnius.
2. Almontaitienė, J. Bendravimo psichologija, Vilnius, 2006.
3. Barkauskaitė-Lukšienė, Ž.(2002) Socialinio pedagogo veiklos reglamentavimo gairės/ Socialinis ugdymas. V dalis. – Vilnius.
4. Barkauskaitė- Lukšienė, Ž. (2005). Projekto „Kuriame saugią mokyklą“ tyrimo duomenų pristatymas. Pranešimas konferencijai. Vilnius.
5. Barcer R. L., (2006) The Social Work Dictionary. – Washington,
6. Butvilas, T., Butvilienė, J., Kuginytė-Arlauskienė, I. (2011). Migracijos poveikis šeimai ir vaiko socializacijai: ekspertų tyrimo duomenys. <http://www.ikimokyklinis.lt /index.php /straipsniai/bendri-straipsniai/migracijos-poveikis-seimai-ir-vaiko-socializacijai-ekspertu-tyrimo-duomenys/5698>(žiūrėta 2012-10-05).
7. Bitinas, B. (2002). Pedagoginės diagnostikos pagrindai. - Vilnius.
8. Bitinas B. (2006). Kokybinių tyrimų metodologija. Klaipėda.
9. Bitinas, B., Šidlauskienė, A. (2001). Mokyklos socialinis pedagogas: ergonominis aspektas. *Pedagogika*, 53, 8-15.
10. Bendrieji socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatai (2004) Nr. ISAK-941.
11. Bendrojo lavinimo mokyklų 2011-2013 bendraisiais ugdymo planai.
12. Creswell, J. W. (2002). Educational research: Planning, Conductor and evaluating quantitative and qualitative research. Columbus, OH: Merill Prentice-Hall
13. Lietuvos Respublikos Konstitucija.(1992). Valstybės žinios. Nr. 31-953; Nr. 33-1014.
14. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281.
15. LR vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas (2007) Nr. X-1238.
16. LR švietimo ministro įsakymas Lietuvos „Dėl bendrųjų socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatų patvirtinimo. Nr. ISAK-941. (2004).
17. LR Švietimo ministro įsakymas „Dėl užsieniečių ir Lietuvos respublikos piliečių, atvykusių ar grįžusių gyventi ir dirbti Lietuvos respublikoje, vaikų ir suaugusiųjų ugdymo išlyginamosiose klasėse ir išlyginamosiose mobiliose grupėse tvarkos.“(2005)
18. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl užsieniečių, atvykusių dirbti arba gyventi į Lietuvos Respubliką, vaikų ugdymo bendrojo lavinimo mokyklose įgyvendinimo“ (2003).
19. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005m. rugsėjo 1 d. mėn. įsakymas Nr. ISAK-1800, „Dėl užsieniečių ir Lietuvos respublikos piliečių, atvykusių ar grįžusių

gyventi ir dirbti Lietuvos respublikoje, vaikų ir suaugusiųjų ugdymo išlyginamosiose klasėse ir išlyginamosiose mobiliuose grupėse tvarkos.“

20. Lukočiūtė, L. , Mažeikis, G., Mickutė, R. (2009). Hermeneutinė klasė: iš užsienio grįžusių mokinių tapatybės švytuoklė ir jos supratimas <http://archive.minfolit.lt/arch/22001/22448.pdf> (žiūrėta 2012-09-15).
21. Kerienė, A. (2010). Socialinio darbuotojo pagalba rizikos šeimoms, Vilnius.
22. Kvieskienė, G. (2001). Socialinio pedagogo kompetencijos samprata. *Pedagogika*
23. Kvieskienė, G. (2002). Socialinė pedagogika socialinių mokslų sistemoje. *Socialinis ugdymas*, 5, 4-17.
24. Kvieskienė G., (2003) Socializacija ir vaiko gerovė, -Vilnius
25. Kvieskienė, G. (2005). Pozityvioji socializacija. Vilnius: VPU leidykla.
26. Kaffemanienė, I. (2006). Negalės ir socialinės gerovės tyrimų metodologiniai aspektai. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
27. Lazauskaitė, R. (2006). Pedagogo vaidmenys šiandieninėje visuomenėje, Šiaulių universitetas, 2006.
28. Laužikas J. (1993). Pedagoginiai raštai. Kaunas: Šviesa.
29. Leliūgienė, I. (2001). Socialinės pedagogikos vaidmuo besikeičiančioje visuomenėje.
30. Leliūgienė, I. (2003). Socialinė pedagogika. Kaunas: Technologija.
31. Socialinis ugdymas: papildomojo ugdymo situacija ir perspektyvos. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
32. Krasauskaitė K., (2010). Socioedukacinės pagalbos organizavimas vaikų įvaikinimo procese, Vilnius.
33. Kardelis, K., (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas.
34. Mandel, I. (2009). Social work & social service providers. <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=8&hid=105&sid=064e148b-5f55-42fe-95e176ea44a8e4f6%40sessionmgr110&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=rst&AN=36268051> (žiūrėta 2012-09-15).
35. Majauskienė L., Leliūgienė, I. (2007) Mokyklos socialinio pedagogo veikla: bendrieji struktūros komponentai kaip lyginamosios analizės rezultatas.
36. Merfeldaitė, O. (2007) Socialinių-pedagoginių problemų bendrojo lavinimo mokykloje analizė: mokinių ir klasės auklėtojų požiūris. <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2007/88/merf43-49.pdf> (žiūrėta 2012-09-15).
37. Merfeldaitė, O. (2009) Tėvų ir mokyklos bendradarbiavimo stiprinimas sprendžiant vaikų socializacijos problemas *Socialinis ugdymas*. T. 19. Vilnius.

38. Merfeldaitė, O., (2005) Socialinės pedagoginės pagalbos komanda ugdymo institucijoje: veiklos prielaidos ir organizavimo ypatumai. *Pedagogika*.
39. Norkaitienė, D.(2011). Individualios socioedukacinės pagalbos teikimo modeliavimas vaikams, patiriantiems smurtą mokykloje, Šiauliai.
40. Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas (2011) 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281.
41. Yoshida, T., Matsumoto, D. ir kt., 2002, *The Japanese returnee experience: factors that affect reentry*.
42. Indrašienė, V., Suboč, V. Mokinių mokymosi motyvacijos silpnėjimo veiksniai. *Socialinis darbas : mokslo darbai*, 2010, t.9 (1)
43. Tsuda, T., 2000. *Migration and Alienation: Japanese-Brazilian Return Migrants and the Search for Homeland Abroad*.
44. Ruškus, J. (2008) Į Lietuvą atvykusių lietuvių kilmės moksleivių patirtis: „Lietuvių namų“ atvejis. *OIKOS. Lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 2 (6) 81-96.
45. Ruškus, J., Kuzmickaitė, D. (2008) Į Lietuvą grįžusių vaikų ugdymo ypatumai: „Šėltinio“ mokyklos atvejis. *OIKOS. Lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 2 (6) 106-117.
46. Rupšienė, L., Kučinskienė, R. (2006). Mokinių adaptacija naujoje mokykloje. *Acta pedagogica Vilnensia*, Vilnius.
47. Reinikovienė, A. (2008). Socialinių pedagogų ir socialinių darbuotojų bendradarbiavimo galimybės, Kaunas.
48. Paškevičienė, V. (2008). Mokytojo vaidmenų kaita šiuolaikinėje visuomenėje, *Vilniaus pedagoginis universitetas*.
49. Pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planai 2011-2013 m. http://www.sac.smm.lt/images/file/e_biblioteka/UP%202011%20pagr_vid_intern_.pdf (žiūrėta 2012-09-15).
50. Perelstein, E., (2005). Repatriating with children – choosing schools when returning home, *Expat Exchange*, http://www.expatsexchange.com/lib.cfm?network_ID=159&article_ID=977 (žiūrėta 2012-09-15).
51. Pikelienė, V. (2007). Socialinis pedagogas – mokinio gerovės advokatas. *Šiaulių profesinio rengimo centro laikraštis*, 9, p. 4.
52. Saukienė, I. (2008) Grįžę emigrantų vaikai Lietuvoje jaučiasi nejaukiai <http://www.delfi.lt/news/daily/emigrants/article.php?id=16746582> (žiūrėta 2012-09-04).
53. Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašas (2011) Nr. V-1393.
54. Tarptautinių žodžių žodynas.(1985). Vilnius. Vyriausioji enciklopedijų komisija

55. Geležinienė R. (2006) Mokytojas kaip tyrėjas: koncepto operacionalizacija ir veiklos perspektyva ugdant emocijų ir elgesio problemų turinčius vaikus. Specialusis ugdymas. Nr. 2(15).
56. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija // Valstybės žinios. 1995, Nr. 60-1501.
57. Jovaiša, L., (1993). Pedagogikos terminai. Kaunas: Šviesa.
58. Vuorenkoski L., Kuure O., Moilanen I., Penninkilampi V. & Myhrman A. (2000) Bilingualism, School Achievement and Mental Wellbeing - A Follow-up Study of Return Migrant Children. The Journal of Child Psychology and Psychiatry.
59. Vosylienė, A.(2008) Mokinių, grįžusių iš užsienio, patirtis adaptuojantis bendrojo lavinimo mokykloje: teigiami ir neigiami išgyvenimai, Kaunas.

Indrė Skeivienė

SOCIOEDUCATIONAL AID REEMIGRATION CHILDREN WHO EXPERIENCED SUBJECTIVE ASSESSMENT

The Masters Degree Thesis

Summary

Master thesis performed a theoretical analysis of scientific literature on reemigration of children who experienced social educational problems in school, social educational assistance to children affected the organization of reemigration, social educational assistance mainstream school regulation, the social functions of the teacher in providing assistance to socio-educational secondary school, socio-educational help children affected by the provision of reemigration policies, forms and techniques.

The hypothesis that the Lithuanian general education schools are not adequately prepared to take the kids returned overseas. Interview survey method, was carried out in a qualitative study, which aim is to analyze how the social educational assistance Lithuanian secondary school social pedagogues Returned Overseas Returned Overseas children and parents.

Done content (content) analysis. The study included 6 - Mazeikiai general education teachers working for social, 6 - Mazeikiai mainstream schools children returned overseas students and 6 - Children Returned Overseas parents.

The empirical part deals with foreign countries returned to Lithuania in children's social educational problems and their resolution, socio-educational assistance from foreign countries to the kids back in Lithuania organization / delivery process and its effectiveness and its assessment: social educators, children and children of Returned Overseas Returned Overseas parents' point of view. It was found that children of returned overseas adaptation Lithuanian schools experiencing learning, adaptation, behavioral and emotional difficulties (problems). All three groups of participants in the study (social pedagogues, reemigration suffered by children and their parents) recognize that the school is not fully prepared to take the kids returned overseas. Revealed that all three groups of participants in the study (social pedagogues, reemigration suffered by children and their parents) the different social educational assistance to the Lithuanian general education schools. Social educators the well, reemigration suffered by children and their parents-satisfactory. It was found that the basic social educational assistance effective secondary schools Interference: Returned Overseas children's parents to cooperate in social educational assistance to the process of re-emigration of experienced children's and teachers' cooperation issues, secondary school incomplete willingness to accept children of returned overseas.

Key words: returned overseas children, socio-educational support.

PRIEDAI

Interviu klausimynas socialiniams pedagogams

1. Kiek Jūsų mokykloje mokosi vaikų grįžusių iš užsienio šalių?
2. Kaip jiems sekasi mokykloje?

Iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusių vaikų socioedukacinės problemos ir jų raiška

3. Remiantis savo patirtimi papasakokite su kokiomis problemomis susiduria iš užsienio šalių į Lietuvą grįžę vaikai (Pakomentuokite tas problemas, kaip jos pasireiškia ? Kaip apie jas sužinojote?
4. Kokios iš Jūsų paminėtų problemų yra aktualiausios?
5. Remiantis savo patirtimi papasakokite kaip šios problemos įtakoja vaiko mokymosi procesą, jo santykius su bendraklasiais, pedagogais?

Socioedukcinės pagalbos iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams organizavimo/teikimo procesas, turinys

6. Kaip bendrojo lavinimo mokykloje organizuojama (teikiama) pagalba iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams?
7. Papasakokite kokia pagalba teikiama bendrojo lavinimo mokykloje iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams?
8. Remiantis savo patirtimi papasakokite kaip Jūs padedate integruotis iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams (Atskleiskite Jūsų teikiamos pagalbos turinį, esmę)?
9. Kaip mokyklos pedagogai dalyvauja pagalbos iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams teikime (Kokią pagalbą jie teikia? Su kokiomis problemomis (sunkumais) jie susiduria?).
10. Koks vaiko tėvų vaidmuo pagalbos iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams teikime? (Ar vaiko tėvai dalyvauja šios pagalbos teikime ? Kaip tai įgyvendinama ? Kokią pagalbą jie teikia? Su kokiomis problemomis (sunkumais) jie susiduria?).
11. Kaip mokyklos bendruomenė dalyvauja teikiant pagalbą iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams?
12. Teikiant pagalbą iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams svarbus visų proceso dalyvių konstruktyvus bendravimas ir bendradarbiavimas. Jūsų nuomone kaip sekasi tai įgyvendinti, teikiant pagalbą vaikui (Su kokiomis problemomis susiduriama?).

Socioedukcinės pagalbos iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams organizavimo/teikimo formos, metodai

13. Papasakokite kokias pagalbos į Lietuvą grįžusiems vaikams teikimo formas taikote. Kokios pagalbos formos yra efektyviausios?
14. Remiantis savo patirtimi papasakokite kokius pagalbos metodus dažniausia taikote iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams? (Kokią pagalbą teikiama? Kokie metodai Jūsų nuomone efektyviausi?)
15. Kaip, informantų manymu, ši pagalba padeda/prisideda prie sėkmingos adaptacijos/integracijos, kuo remiantis apie tai sprendžiama?

Sunkumai, su kuriais susiduriama teikiant socioeducacinę pagalbą iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams

16. Kokios problemos (sunkumai) labiausiai trukdo sėkmingai iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusių vaikų integracijai Lietuvos mokyklose?
17. Remiantis savo patirtimi papasakokite kokiais būdais, metodais, priemonėmis galima būtų išspręsti šias problemas (sunkumus)?

Socioeducacinės pagalbos teikimo iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams efektyvumo vertinimas

18. Kaip Jūs vertinate socioeducacinės pagalbos teikimo iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams proceso efektyvumą?
19. Papasakokite kaip vertinate visų socioeducacinės pagalbos dalyvių (socialinio pedagogo, pedagogų, tėvų, mokyklos bendruomenės) darbą teikiant pagalbą vaikui?
20. Kokias galėtumėte išskirti socioeducacinės pagalbos teikimo iš užsienio šalių į Lietuvą grįžusiems vaikams tobulinimo prielaidas?

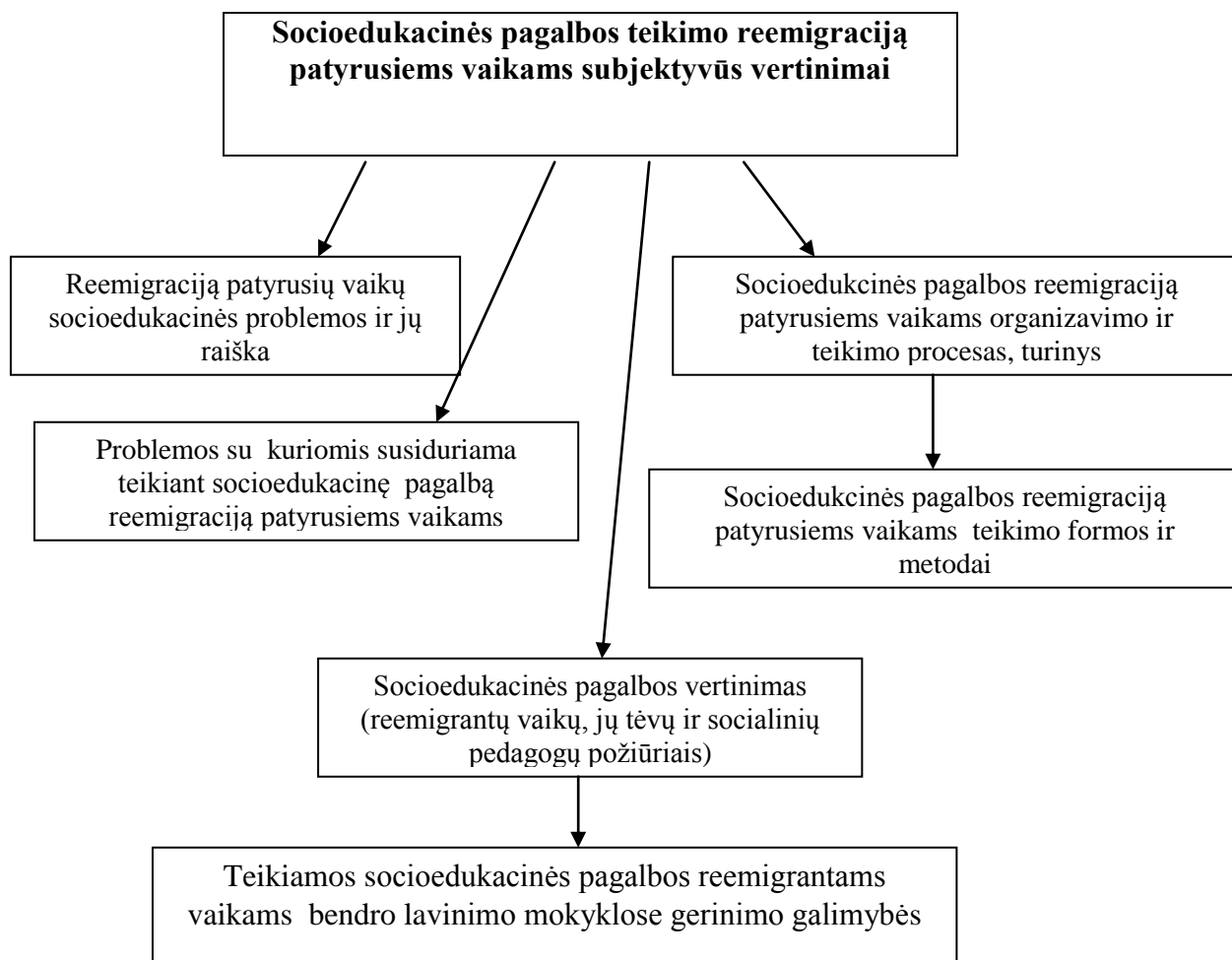
Interviu klausimynas tėvams

1. Kada ir į kokią šalį Jūs emigravote?
2. Kiek metų ten praleidote?
3. Kada/kiek seniai grįžote į Lietuvą?
4. Kaip Jūsų vaikui sekėsi mokytis šalies, kurioje gyvenote, mokykloje ?
5. Kokie buvo vaiko santykiai su bendraklasiais, mokytojais ?
6. Kaip Jūsų vaikas reagavo sužinojęs, kad grįš į Lietuvą? (Kaip vaikas reagavo?/Kokia buvo Jūsų vaiko reakcija sužinojus, kad planuojate grįžti į Lietuvą? Dėl ko jis labiausiai nerimavo?/Kas jam kėlė nerimą ?).
7. Jūsų manymu, kaip lietuviškos mokyklos pasiruošusios priimti iš užsienio grįžus vaikus?
8. Remiantis savo patirtimi, papasakokite, kaip grįžimas į Lietuvą Jūsų nuomone paveikė vaiko savijautą? (Kaip pakito savijauta? Kaip tai pastebėjote?).
9. Papasakokite, kaip grįžimas į Lietuvą Jūsų nuomone paveikė vaiko mokymąsi? (Atsirado kokių nors mokymosi (dalykinių) spragų dėl skirtingų švietimo sistemų? Kaip pakito mokymasis? Kas Jūsų nuomone tai įtakojo?).
10. Kaip Jūsų vaiką priėmė klasės draugai? (Ar visi klasės draugai buvo geranoriški? Kokia jų reakcija į Jūsų vaiką? Vaikas nesusidūrė su patyčiomis, atstūmimu? Jei taip, kaip tai pasireiškė?).
11. Kaip Jūsų vaiką priėmė mokytojai? (Vaikui keliami tokie patys reikalavimai kaip ir kitiems moksleiviams? Jūsų vaikui taikomos nuolaidos? Galbūt Jūsų vaikas sulaukė iš mokytojų palaikymo, pagalbos, išskirtinio dėmesio?).
12. Jūsų nuomone vaikas jau apsiprato mokykloje?
13. Kaip Jūs vertinate vaiko mokymosi aplinkos pakeitimą: kokius matote teigiamus ir kokius neigiamus aspektus?.
14. Grįžus Jūsų vaikui buvo suteikta papildoma pagalba? (Sudarytas koks nors planas, ir pan.?).
15. Kokia pagalba mokykloje buvo teikiama jūsų vaikui? Kas ją teikė?
16. Kaip Jūs įsitraukėte į pagalbą vaikui teikimą ?
17. Kaip Jūs įvertinate Jūsų vaikui teikiamą pagalbą (Kokie šios pagalbos privalumai ir trūkumai?).
18. Jeigu būtų galimybės, kur tęstumėte mokslus užsienyje ar Lietuvoje? Kodėl?
19. Ką patartumėte tėvams, kartu su vaikais ketinantiems grįžti į Lietuvą?
20. Kaip, Jūsų manymu, būtų galima palengvinti į Lietuvą grįžusio vaiko prisitaikymą mokykloje?

Interviu klausimynas reemigrantams vaikams

1. Kada ir į kokią šalį Jūs emigravote?
2. Kiek metų ten praleidote?
3. Kada/kiek seniai grįžote į Lietuvą?
4. Kaip tau sekėsi mokytis šalies, kurioje gyvenote, mokykloje ?
5. Kaip apibudintumei savo santykius su bendraklasiais, mokytojais ?
6. Kaip reagavai sužinojęs, kad grįšit į Lietuvą? (Dėl ko labiausiai nerimavai?/Kas kėlė nerimą?).
7. Jūsų manymu, kaip lietuviškos mokyklos pasiruošusios priimti iš užsienio grįžus vaikus?
8. Kaip grįžimas į Lietuvą Jūsų paveikė tavo savijautą? (Kaip pakito savijauta?).
9. Kaip grįžimas į Lietuvą paveikė tavo mokymąsi? (Atsirado kokių nors mokymosi (dalykinių) spragų dėl skirtingų švietimo sistemų? Kaip pakito mokymasis? Kas tavo nuomone tai įtakojo?).
10. Kaip tave priėmė klasės draugai? (Ar visi klasės draugai buvo geranoriški? Kokia jų buvo jų reakcija?)
11. Kaip tave priėmė mokytojai? (Kėlė tuos pačius reikalavimus kaip ir kitiems moksleiviams? Tau buvo taikomos nuolaidos? Galbūt sulaukei iš mokytojų palaikymo, pagalbos, išskirtinio dėmesio?).
12. Kaip manai ar jau apsipratai mokykloje?
13. Grįžus tau buvo suteikta papildoma pagalba? (Sudarytas koks nors planas mokymosi, ar pan.?).
14. Kokia pagalba mokykloje buvo tau teikiama j? Kas ją teikė?
15. Tėvai padeda (ėjo) grįžus spręsti iškilusias problemas? (Kaip tai pasireiškė?).
16. Kaip įvertintum tau teikiamą pagalbą (Kokie šios pagalbos privalumai ir trūkumai?).
17. Jeigu būtų galimybės, kur tęstumėte mokslus užsienyje ar Lietuvoje? Kodėl?
18. Ką patartumėte tėvams, kartu su vaikais ketinantiems grįžti į Lietuvą?
19. Kas palengvinti į Lietuvą grįžusio vaiko prisitaikymą mokykloje?

Tyrimo operacionalizacija

Problemos su kuriomis susiduria reemigraciją patyrę vaikai

Kategorijos		Teiginių skaičius	Empirinių indikatorių (teiginių) pavyzdžiai
Mokymosi problemos	Gimtosios kalbos įsisavinimo problemos	4	<p>Reemigrantams mokiniams sunkiai sekasi lietuvių kalbos pamokose, ypač sunku skaityti, rašyti jie dažnai painioja lietuviškus, angliškus žodžius, sunkumų kyla ir kitose pamokose (biologijos, fizikos, matematikos ir kt.) dėl teksto suvokimo. Vaikai reemigrantai lietuviškus sakinius dažnai formuluoja jau pagal užsienio šalies kalbą, tai stipriai juntama ir tai akcentuoja lietuvių kalbos mokytojai (S1).</p> <p>Vaikams reemigrantams sunku įsisavinti lietuvių kalbos pagrindus. Jiems iš tiesų kyla nemažą problemų per gimtosios kalbos pamokas (S2). Didžiausios žinių spragos šiems mokiniams jaučiamos lietuvių kalbos pamokose. Vaikams reemigrantams sudėtinga taisyklingai rašyti, kalbėti (klaidingai linksniuoja ir pan.) (S3)</p>
Adaptacinės problemos	Apsipratimo mokykloje sunkumai	3	<p>Reemigraciją patyrę vaikai mokymosi be mokymosi problemų patiria ir adaptacijos problemą. Vaikui staigiai pasikeičia ugdymo aplinka, bendraklasiai, lieka svečiojoje šalyje draugai visa tai reikalauja papildomo laiko vaikui apsibrasti sugrįžus į Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklas (S1).</p> <p>Adaptacinės problemos pačios aktualiausios, nes nuo vaiko emocinės, psichologinės savijautos priklauso ir mokymosi sėkmė. Adaptacinės problemos dažnai įtakoja ir kitų problemų kilimą: emocinių, mokymosi, elgesio (S3).</p> <p>Reemigrantams vaikams dažnai sunku pritaipyti bendraamžių grupėje, neturi draugų, šalinasi visų. Vaikai dažnai susiduria su adaptacijos naujoje ugdymo aplinkoje problemomis (S2)</p>

5 priedo tęsinys

Elgesio problemos	Nepaisymas elgesio taisyklių	3	Vaikai reemigrantai linkę nesilaikyti priimtų elgesio taisyklių. Manytina, kad tai lemia seni įpročiai svečioje šalyje(S1). Reemigrantai vaikai ne visada linkę paisyti mokyklos tvarkos, jie elgiasi kiek liberaliau, laisviau, skiriasi jų požiūris į mokytoją(S2). Elgesio problemos mokykloje šiems vaikams kyla dėl jų adaptacijos sunkumų, pasikeitusi aplinka, švietimo sistema, visa tai įtakoja kiek kitokį vaiko elgesį, kuris dažnai prieštarauja nusistovėjusiai Lietuvos mokyklose tvarkai (S3).
	Dėmesio pamokų metu stygius	2	Vaikai reemigrantai pasižymi susikaupimo, dėmesio pamokų metu stoka. Jie atrodo labiau išsiblaškę, mėgsta užsiėmimų metu kalbėti su suolo kolega, jam dažnai trukdo(S3). Mokiniam dažnai būna sunku išsėdėti pamokose, sukaupti dėmesį. Jie negali susikaupti ir nuo to nukenčia mokymosi procesas ir aišku mokymosi rezultatai (S4)
Emocinės problemos	Konfliktuojama su bendraklasiais, pedagogais	2	Vaikams kai nesiseka pamokose kyla ir emocinės problemos vaikai nemoka susitvarkyti su savo emocijomis, kyla bendravimo problemų su pedagogais, klasiokais (S1) Pastebėtina, kad reemigrantai vaikai linkę labiau diskutuoti, gal ir konfliktuoti su pedagogais (S5).

Reemigrantų vaikų išgyvenimai dėl mokyklos ir gyvenamosios vietos pakeitimo

Kategorijos	Kategorijos	Teiginių skaičius	Empirinių indikatorių (teiginių) pavyzdžiai
Gailestis dėl klasės draugų netekties	Vaikų išgyvenimai dėl mokyklos pakeitimo	6	<p>Buvo gaila palikti savo klasę, draugus, su kuriais gerai sutardavome. Mano buvusios klasės draugai buvo labai draugiški, tai ir jie ir aš labai ilgėsimės vieni kitų (V1)</p> <p>Grįžus į Lietuvą truputi buvo neramu dėl to, kad lieka klasės draugai, mokytojai, jų visada pasigėsiu.(V2)</p> <p>Tenka pripažinti, kad mokyklos ir draugų Danijoje labai pasiilgstu, kaskart tikiuosi po kurio laiko vėl ten sugrįžti (V6)</p> <p>Ten paliko puikūs klasės draugai, kurių visada ilgėsiuosi. Mus siejo ne tik mokslai bet ir laisvalaikis (V4)</p> <p>Man buvo sunku išvažiuoti ,kai jau apsiprasta, surasta tiek naujų draugų, priprasta prie mokytojų, kurie labai šaunūs(V5)</p> <p>Buvo ilgu paliekant klasės draugus, mokytojus, kaimynus. Turėjau gerą draugą, tad dabar bendraujame tik „Skaipu“. (V3)</p>
Gailestis dėl gyvenamosios vietos pasikeitimo	Vaikų dėl gyvenamosios vietos pasikeitimo	6	<p>Man buvo kiek neramu sugrįžti atgal, visai neaišku, kaip seksis mokytis, ar besutarsiu su buvusiais klasės draugais mokytojais .(V1)</p> <p>Man sunku buvo palikti Didžiąją Britaniją, ten viskas patiko: mokymosi sąlygos, bendravimas su mokytojais, klasiokais (V4)</p> <p>Man Danijoje jau buvo viskas įprasta, grįžimas buvo tarsi žaibas iš giedro dangaus, nes dar prieš tai šeima nebuvo visiškai apsisprendusi sugrįžti. Iš tiesu patyriau mažą šoką, tačiau viskas jau buvo nuspręsta.(V6)</p> <p>Norėjau sugrįžti į Lietuvą, tačiau gailėjausi, kad teks palikti draugus (V3)</p>

Reemigraciją patyrusių vaikų išgyvenimai dėl mokyklos ir gyvenamosios vietos pakeitimo

Kategorijos	Subkategorijos	Teiginių skaičius	Empirinių indikatorių (teiginių) pavyzdžiai
Gailestis dėl klasės draugų netekties	Vaikų išgyvenimai dėl mokyklos pakeitimo	6	<p>Mano vaikui buvo gaila palikti savo klasę, nes jis gerai pritapo klasėje, turėjau daug draugų, bendrų pomėgių. (T1)</p> <p>Mano vaikui buvo gaila palikti klasę ir draugus, tai buvo pastebima jo nuotaikoje. Jau iki išvykimo pastebėjau, kad vaikas nerimauja dėl to, kad teks palikti klasės draugus, kiemo draugus. (T3)</p> <p>Vaikas nerimavo palikdamas klasės draugus, pergyveno, kaip vėl seksis Lietuvoje. Praėjo jau keletas metų, vaikas kiek atrato nuo Lietuvos. (T4)</p>
Gailestis dėl gyvenamosios vietos pasikeitimo	Vaikų dėl gyvenamosios vietos pasikeitimo	6	<p>Kai nusprendėme su šeima sugrįžti vaikas nerimavo, kaip pasikeis gyvenimas sugrįžus į Lietuvą, kaip priims nauji mokytojai, klasės draugai, nors kartu ir džiaugėsi, kad grįžtame į tėvynę(T2)</p> <p>Matėsi, kad vaikas pergyvena, kad palieka Angliją, jau buvo visai apsispratus su mokymosi tvarka, turėjo kelis gerus draugus(T4)</p> <p>Mano vaikui Danijoje jau buvo viskas įprasta, grįžimas kiek įnešė nerimo ir tai buvo galima pastebėti iš vaiko nuotaikos, bendravimo. Pastebėjau, kad vaikas nerimavo (T6)</p>